Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 4 АПРЕЛЬ, 1987 ШУ. ★ № 41 (7387). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро 2 апреле хиннача заседане хьажар Чернобыльски АЭС хиннача аваре тIехьленаш дIаяхара программаца дувзаденна балхаш мишта лел. Белгалдаьккхад, электростанце хьалхара ши блок дика а цахаддаш а болх беш йолга, бIехъеннача районашка кхыйолча объекташта, нах бахача моттигашта дезактиваци яр дIахо додалга. Йоккхача масштабегIа леладу эвакуаци яьча наха чуIе фусамаш, социально-бытовой лостам бола объекташ хьалъяр. Теркаме ийцад, йоагI-йоагIача министерствашен ведомствашен уж балхаш дукхагIа хилийтара, г. Славутич хьалъяр сихдара, бIаьстан паводок йолча хана хин ресурсаш тешшаме лораяр вIаштIехьданкхара кхы тIа а де дезараш делга.

Мехкара статистика овлангара денз тоаяра де дезарий дешага хьежаб. Из болх кулгалдараи боахама механизман эргалонаш яр чакхдоаккхача лоархIам болаш долга белгалдаьккхад. Принципиальни установкаш еннай дIахо статистика дегIайоалаяра, экономически социальнии дегIаахара, Iилма-технически прогресса процессашта тохкам бара боарам лакхбара наькъашта. Теркам тIабахийтаб статистически информаце сухали гласности дикагIа хилар, отчетность елга аттагIа хилар, из шеко йоацаш нийса хилар данза даргдоацаш хилара. Уж декхараш кхоачашдеча йоккха моттиг кхоач дIахо статистически органий материально-технически база чIоагIъярга, экономистий-статистикий кадраш кийчъелга тоадарга.

КПСС ЦК Политбюро хьежар Байкал яха Iам лорабар вIаштIехьдаккхареи цун Iалама ресурсех рационально пайда эцареи дешага. Принципиальни мах баьб цу хьакъехьара соцамаш кхоачашделга кхоачам болаш ца леладеш хилара. Из проблема кардинально къоастаяра Байкала Iалама ганзаш лораяра бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам тIаийцаб. Из документ кийчдеш дакъа лаьцад из хьашт долаш йолча министерствайи ведомствайи кулгалхоша, моттигерча партийнии советскии органаша, Iилманхоша, специалисташа, йоазонхоша, общественноста кхыболча викалаша. Байкал яхача Iама бассейне экологически хьал овлангара денз хувцаьттув луш йола организационни, Iилман, экономически технически мероприятей комплекс белгалъяьккхай.

Декхараш оттадаьд Байкальски целлюлозно-кьахата комбината керда профилировани яра, цу районе йолча кхыча предприятешка Байкал шеи цу зонера фе бассейни бIехъяр соцадара доаккхий гIулакхаш чакхдахара. ЛаьрхIа да укхазарча туристически базай сеть шеръе а цу ханна ландшафташ, баьцовгIаш, гаьнаш, хьайбаш, оакхарий шоаш долчча бесса дисийтара гаранти лургйола туризман наха салаIареи хьалаш оттаде а.

Политбюрос дийцар гражданий бокъонаш телхаеча должностной наьха харцахьара гIулакхаш суде дувцийтара порядках йола СССР Закона проект кийчъяр мишта лел. СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссешка йийцачул тIехьагIа, оттаьча порядкагIа из СССР Лакхехьара Совет хьажийта дIачулургья. Белгалдаьккхад, закон тIаэцаро дIахо демократи дегIайоалаяре, законность чIоагIъяра, должностной наьха бехктокхам айбара накъадаргдолга.

Пачхьалкхений — Варшавски договора доакъашхой кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий комитета Москве хиннача заседане итогаш а яь, ядерни кхерам дIабаккхара, химически герз дIадаккхара, Европера тIема низаши массазара герзи кIезигдара бола Будапештски болам дIахо дIабахьара, иштта союзни пачхьалкхений арахьараполитически бувзам чIоагIбара цхьана белгалдаь наькъаш хьаллаьцар Политбюрос.

Политбюрос ладийгIар М. С. Горбачева, Н. И. Рыжкова, Э. А. Шеварднадзе даьча Великобритане Премьер-министрца М. Тэтчерца хиннача переговорех долча хоамашка.

Белгалдаьккхад шин оагIорахьарча бувзамаштей халкъашта юкъерча планаи цар боккха лоархIам хилар. Европеи дунен тIеи эттача кердача хьалашка дIахо дихьар малхбузен йоккхача пачхьалкхенцара, ООН Кхерамзлен Совета массазарча членацара къамаьл. Цо таро хилийтар тайп-тайпара социальни системаш йолча пачхьалкхенашта юкъера гIулакхаш, региональни конфликташ, кхыйола лоархIамера проблемаш — къаьстта актуальни дола герз дIадаккхара наькъаш къоастадара шоашта хетар гуччахьа, духхьал дIаюха дувца. КIоаргга вIаший духьала оттайир цар позицеш, гучадаьхар шинна а оагIоно де лаьрхIараш.

ВIаши шин оагIорахьарча гIулакхий белггалча дешаех йолча соглашенешта кулгаш яздир. М. Тэтчера визитал тIехьагIа шин оагIорахьара экономически культурнии бувзамаш чIоагIлургхиларах теша ловлга белгалдаьккхар.

ВIаший даьча къамаьлаща хьахьекхар РСД проблемаш къоастаяр шинна а оагIоно лоархIам болаш лоархIилга, цу соглашенена гонахьа тайп-тайпара бахьанаш увттаде Великобритани гIерте а, химически герз дIадаккхара кийча болга, Европе — Атлантикера Уралага кхаччалца — тIема низаш вIашдухьала лоаттаделга кIезигдара гIулакх дIадахьа дезилга, Хельсинкски процесса лоархIам лакхбе безилга, региональни конфликташ политически средствашца къоастаяра гIо де дезилга.

Дуне дегIадара кардинальни дешаш тайп-тайпара долаш дус. Бакъдаьд, советски кулгалхой, халкъашта юкъера гIулакхаши къамий кхерамзлеи лелаяра никъ ядерни герза ларда тIара хила беза. Яхаш хетачунна чIоагIа духьала болга, хIапа аьлча цо гIо ду из герз дIадоаржадара, кхерам оттабу дуне хIалакдара.

Политбюро тийша я, юкъера цатешам дIабаккхара, халкъашта юкъера хьал тоадара Великобританецеи Малхбузен кхыча пачхьалкхенашцеи кердача кхетамцара политически диалог дIахо яхьеи кIоаргъеи езилгах.

КПСС ЦК-арча партийни тIахьожама комитета делегаци Болгаре яхарах М. С. Соломенцева баьча хоамага ладийгIар. Белгалдаьккхар, из цига яхача хана хиннача вIашагIбеттабаларои бувзамашеи КПСС, БКП тIахьожама органий балха опыт йIаьхегIа хилийтара гIо даьлга.

Къоастаяьй, Дане социал-демократически парте ехарах КПСС делегаци Дане яхарах А. И. Лукьяновеи КПСС делегаце Австре коммунистически парте XXVI съезда балха юкъе дакъа лацарах Г. П. Разумовске яь информацеш.

КПСС ЦК Политбюро заседане иштта дийцад цхьадола пачхьалкхе дегIайоалаяра, кадрови политиках дола кхы дешаш а, иштта мукъадаьннача мехкашцара бувзамаш дегIадоаладелга, машари социальни прогресси бахьан къовсам лоаттабелга.

ЯХЬА ДНЕВНИК

ЛаьрхIар кхоачашду

Грозненски экспериментально - мебельни фабрика болхлой шоаш тIанийцача декхарех лоархIабеш хьабоагIа. Дерригача технико-экономически хьокхамий хьалхарча квартала план йизза кхоачашъяьй цар. Ер шу доладелча денз лаьрхIачул совгIа фабрика коллективо ший потребителашка ехкай шиъи ахи эзар гаргга сома маьха продукци. ХIаьта бахача нахага мебель йохкара задани цхьа эзар сом тIехкхоачашъяьй. Юрташка бахача нахадаь гIулакхаш оттабаьча боарамал бIаьш сомаш тIех да. Дика вIаштIехьяьккхай укхаза социалистически яхь а, чIоагIъяьй къахьегамеи производственнии дисциплина.

Къаьстта дика болх барца белгалъяьнна я Джабраилов Iаьла керте латтача керда мебель ечеи тишъеннача ремонт ечеи Шалински цехеи Османев Шарпудина кулгалдеча обойни цехеи коллективаш.

* * *

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача цIейна сийленца накъабахара къахьегама вахте эттача «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша дикка тIехкхоачашду юбилейни шера шоаш тIанийца социалистически декхараш. ЦхьоалагIча квартала пачхьалкхен план ханал хьалха кхоачашъяьй цар. Заданел совгIа даьккхад 5900 тонн «Iаьржа дошуви» бархI миллиони 344 эзари кубически метр мехкдаьттаца хьайоагIа гази. Цул совгIа цар яьккхай шийтта миллиони ши бIаь эзари кубически метр Iалама газ. Цхьа бIаь эзар сомал тIех йола товарни продукци заданел совгIа маьхала яьккхай НГДУ коллективо.

Социалистически яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш я Григорьянц Валерийи Дадагов ТIахIира керте латтача мехкдаьттеи гази йоахача цехий коллективаш.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка шоллагIча шера хьалхара ши бутт пачхьалкхен дукха декхар тIадусаш чакхбаьккхар Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаша. ХIаьта кхаь бетта баьча балха итогех гуш да товарни продукци арахецара, декхарех а завода коллектив лоархIа ца яьлга.

Керттерча даькъе предприяте технологаш тIехьабисара бахьан да договорни декхарашка хьежжа потребителашта поставкаш яра дисциплина телхаяр, цхьайола цехаш, установкаш оттабаьча боарамал дукхагIа капитальни ремонте латтар, производственни мощностех бизза пайда ца ийбар.

Предприятерча цехашта юкъе во болх а беш, пачхьалкхен декхар дукха тIадусачарех я Резникова Татьянас кулгалдеча шоллагIча цеха коллектив. Кхаь бетта цо ара ца хецаш йисай пхи бIаь эзар сома маьха мехкдаьтта тайп - тайпара продукци. Иштта эсала болх а беш шоай деша дай боацаш хьабоагIарех ба Ковинчук Александр керте латтача кхоалагIча цеха технологаш а.

* * *

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIанийцадар Нохч-ГIалгIай жилищно - коммунальни боахама министерствана чуйоагIача Грозненски экспериментально - механически завода коллективо. Чакхъяьннай хьалхара квартал. Мишта кхоачашду цо ше тIанийца декхараш? Цо ара ца хецаш йисай 31 эзар сома маьха товарни продукци. Договорни декхарех потребителашта поставкаш яреи тайп - тайпара продукци маьхалъяккхареи планах низткъа мара лоархIаьяьц из.

Шоаш денна дош кхоачаш ца деш я Поцелуев Юрийи, Кульков Юрийи керте латтача сборочнии механически участкай коллективаш.

«Консервагропром» объединена чуйоагIача ПМК-I кIезига бац шоаш тIанийца декхараш даим тIехкхоачаш а деш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ бола болхлой. Царех цаI ва слесарь - монтажник, комплексни бригада бригадир Садаев Хаважи. Из керте латтача коллективе къахьегаш ва тайп-тайпарча профессех вола 26 болхло. Из бригада дIа-юха лелача механизированни колонне эггара дикагIа лоархIачарех цаI я. Цун керттера бахьан да бригадерча болхлоша хьинар кхо ца деш къахьегар, ший декхараш дизза кхоачаш а деш, царех хIаранегара доаггIаш дар бригадира хьадехар. Цул совгIа ше керте латтача бригадерча болхлой къахьегами царна юкъера социалистически яхьи хьаькъалца вIаштIехьяьккхай цо. Цудухьа хIара сменагIа нормаш 120 — 130 процент кхоачашъю бригада болхлоша.

Пхи шу мара дизадац, Хаважи укхаза балха вена. Цу лоацчача хана цо дIахьекхад ше бащха - дика организатори производственники хилар. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай цунна. Хадданза яхье хьалха а латташ, хIара шера из сийдола цIи чIоагIъеш хьавоагIа Хаважи. Иштта вола бригадир КПСС член хила кандидаталла дIанийцар.

СУРТА ТIА: слесарий-монтажникий бригадир Х. Садаев.

З. БАТЧАЕВА сурт.

18 АПРЕЛЕ — КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАРГДА

Ачхой-Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза коллектив хьинарeча къахьегамца субботник дIадахьа лаьрхIа я, — аьлар партийни организаце секретара С. Махауре. — Цу гIулакха хетаяь собранеш чакхъяьннай массе а къахьегама участкашка, планаш оттаяьй.

Керттера балхаш хургда сомий бешамашкеи кхашкеи. БарайтталагIча феврале дIадувргда 25 гектар баьцададараш, молхаш тохаргья 65 гектар майда йолча сомий беша.

Юстара латтаргбац хьайбаш леладераш а. Цар пачхьалкхенга дIалургья 520 килограмм шура. БIаь гаргга саг хургва совхоза территоре лостам беш.

ЛаьрхIа да боахама центральни усадьба коа салаIара сквер хьаяр дIадоладе, Г. К. Орджоникидзе памятника йисте зизаш дIадогIа, гаьнашта кIира тоха.

Цу дийнахьа болх баь даьккха 680 сом Советски машара фонде дIахьожаде лаьрхIад совхоза къахьегамхоша.

* * *

Ачхой-Мартановски райбыткомбината коллектив дикка кийчлуш я В. И. Ленин ваь 117 шу дизара сийна хетадаьча Ерригсоюзни коммунистически субботника. Цига дакъа лоацаргда 150 саго. Шоай массазарча балха моттигашка хургва 60 саг, юхебисачар промышленни балхаш дергда.

«ЦIеча шоаттдийнахьа» укхаза арахецаргья 400 сома маьха продукци. ЛаьрхIа да цох 200 сом шийтталагIча пятилетка чотагIа дIахьожаде, юхедиса ахча хатар хиннача ГуржегIеи бахархошта новкъостала фонде дIадахьийта.

В. КУРБАНОВ.

КХЫЧА ДЕНОШКАЧУЛ ДИКАГIА...

Къаьстта дика кийчо яьй «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно - экспериментальни завода болхлоша В. И. Ленин ваь 117 шу дизара хетадаь Ерригсоюзни коммунистически субботник хьинарeча къахьегамца белгалдаккхара. ВорхI бIаь саг хургва цига дакъа лоацаш, царех 330 болхло къахьегама вахте латташ продукци хьаеш хургва. Цар арахецаргья 18 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци, цунах кхоьчча материалий чотагIа хьаергья цхьа эзар сома маьха яр.

Лостам беча къахьегаш болча болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха цIенъергья 2,2 гектар дIалоацаш йола моттиг, цар дIайогIаргья 70 гаи кIотарги, хьагул а даь, дIалургда цхьа тонн тиша аьшк.

Кхыча деношкарчул дукха овсарегIа къахьега дош деннача болхлоша цу дийнахьа шоаш даьккхача алапех цаIи ахи эзар сом шийтталагIча пятилетка фонде юкъедахьа цхьа эзар сом Машара фонде дIадала а лаьрхIад.

Б. МАГОМЕДОВ.

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА НОВ. В. И. РЕЗНИЧЕНКОНА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Дуккхача шерашка республика мехкдаьтта чакхдоахеи биохимически промышленность дегIайоалаеча къахьегарах, юкъарча вахаре чIоагIа дакъа лацарах, ваь 50 шу дизарца дувзаденна Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Резниченко** Виталий Ильича — хьалъеш латтача Гудермесски биохимически завода директора.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1987 шу, 25 март.

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА НОВ. В. С. АФАНАСЬЕВНА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Планаши социалистически декхараши кхоачашдеча лакхара хьокхамаш дахарах, юкъарча вахаре чIоагIа дакъа лацарах Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Афанасьев** Виталий Сергеевича — промыслови геофизика лаьрхIа йолча конструкторски бюро автоматизацеи интерпретацеи технологически отдела заведующена.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1987 шу, 25 март.

«НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ РАЦИОНАЛИЗАТОР» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ НОВ. М. Р. ГАРУШЕВНА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста рационализаторски балха тIа толамаш дахарах, юкъарча вахаре чIоагIа дакъа лацарах «Нохч - ГIалгIай заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи лойла **Гарушев** Манвел Рубеновича — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене нормативно - тохкама станце начальника.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1987 шу, 30 март.

«НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ НН. Р. Х. ВАРАЕВАНА, С. И. ГОРИНАНА, Л. М. КУЗНЕЦОВАНА, Т. Ю. САМПИЕВАНА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

УнахцIено лораяра даькъе толамаш дахарахи юкъарча вахаре чIоагIа дакъа лацарахи «Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни лор» яха сийлен цIи лойла:

Вараева Хьасана Розайна — Нохч - ГIалгIай медицински училища лора-хьехархочоа;

Горина Светлана Ивановнана — Нохч - ГIалгIай медицински училища директора заместитела;

Кузнецова Людмила Мефодьевнана — Нохч - ГIалгIай АССР Минздрава № 2 йолча поликлиника лора-уролога;

Сампиев Ювсапа Таблихана — республикански больница неврологически отделене заведующена.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1987 шу, 30 март.

ТОРЖЕСТВЕННИ ЗАСЕДАНИ

Селхан Грозне хилар советско - венгерски доттагIала общества Нохч - ГIалгIай отделене правлене торжественни заседани, цига дакъа лоацаш къахьегама коллективай — общества коллективни члений викалаш а болаш. Из хетаьяр Венгерски Халкъа Республика къаман цIейна — Венгри фашизмах мукъалккхара денна.

Заседане доклад йир профессора З. А. Гойговас — ОСВД Нохч - ГIалгIай отделене правлене председатела.

Заседане къамаьлаш дир С. А. Вавилина — отставкерча полковника, Венгри мукъайоаккхаш тIом беча дакъа лоацаш хинначо, Л. Е. Радионовас — КПСС Ленински райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе, А. Асуханова — художника, В. В. Шишова — «Промавтоматика» НПО генеральни директора гIончас, М. Арсаханова — СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода ВЛКСМ бюро секретара.

Заседане къамаьл дир КПСС обкома секретара В. И. Дмитриенкос.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа 1987 шера 25 марта арадаьккхача УказагIа «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай дукха бераш долча ноаношта, цу юкъе укх районашка гIолла: Ачхой-Мартановски — 28, Веденски — 38, Грозненски — 22, Гудермесски — 36, МагIалбика — 42, Надтеречни — 16, Наьсареи — 118, Наурски — 29, Ножай-Юртовски — 29, Советски — 15, Урус-Мартановски — 57, Шалински — 48, Шелковской — 5, Октябрьски — 18, Ленински — 12, Заводской — 6, Старопромысловски — 10.

* * *

Халкъа боахаме, Iилме, культуре, халкъа образоване, унахцIено лораеча, пачхьалкхен учреждeнешка, юкъарча организацешка цIенеи дуккхача шерашкеи къахьегарах Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа 1987 шера 27 марта арадаьннача УказагIа республика болхлойи гIулакхерча наьхеи йоаккхача группана «Къахьегама ветеран» яха медалаш еннай, цу юкъе районашка гIолла.

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

АЬННАР ГIУЛАКХАЦА ЧIОАГIДУ

Баьцадаараши сомин кхебелга керттера лостам болаш я «Родина» яха совхоз. Царел совгIа мехка Кхачан программа кхоачашъеча хьайбай продукташ яхара а цIенхаштта йоакхо ю боахама кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша.

Укх шера пачхьалкхенна 200 тонн шуреи 70 тонн дулхи дIадала дезаш ба совхоза хьайбаш леладераш. Шоай таронашкеи кхоачамашкеи хьежжа цар социалистически декхар тIанийцад Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача дийнахьа карарча шерера шуреи дулхи дохкара планаш кхоачашъе.

ЦхьоалагIа квартал чакхъяьннай. Мишта кхоачашду совхоза болхлоша шоаш тIаийца декхар? Балха итогаш боккха тоамбар деш я. ПланагIа дIаяла йоагIар 40 тонн йолаш шура ехкай 52 тонн. Толаме кхоачашъяьй дулх дIадалара план а. Кхыча бесса аьлча, цIенхаштта лард еллай тIанийца декхар толаме кхоачашдара.

— ДIадахача шера хIара кхоабача Iаттагара 3457 килограмм шура яьккхай ферма коллективо. Укх шера из хьокхам 3600 килограммага дIатIанкхоачабе дош деннад дояркашеи скотникашеи, — йоах ферма бригадира, КПСС члена Хасиев Султана.

КIал кIийле йолаш да йоккха балха опыт караерзаяь волча специалисто яхар. Укх Iан эггара халагIча кхаь бетта хIара шоай Iаттагара 752 килограмм шура яьккхай болхлоша. ХIанз юкъера лаьрхIача дийнахьа хIара Iаттагара 7,5 килограмм шура йоаккх цар. Цу хьокхамага кхаьчаб уж доакъар кIезига долаш шоаш доахан Iангара доахе а. Бригадира а ферма кхыча специалисташа а яхачох май бетта мошта доакъар тела даьлча хIара Iаттагара йоаккха шура 10—12 килограммага дIакхоачаргья. Цо таро а хулийт ханал дикка хьалха пачхьалкхенна из дIаялара план кхоачашъе.

ДIадахача шера хIара бIаь Iатта тIехьара 97 Iаса хьакъоастадаьд болхлоша. Из дика хьокхам ба. Цо тешал ду доахан Iаьхара на дитаран унахцIена хилийтаран йола зооветеринарни мероприятеш цига цIенхаштта чакхйоахаш хилар. Соахка цхьоалагIча квартале хиннараш миссел да укх шера цу юкъа ферме хьахинна Iаьсий а. Кхыча бесса аьлча, е еззача тайпара йоакхо ю бригадира а цун болхлоша а хьайбаш дебадара, тIа-тIа шуреи дулхи дукхагIа даккхара.

Дулха лаьрхIа цар кхоаба сиргIаш дIалуча хана хIаране дозал 400 килограмм йолаш хул. Дозалгеи достадаргеи хьежжа боккхагIа пайда а хул совхоза.

Iаьсий леладеш я Кульбака Анна Игнатьевна. Цун низ дIакхоач 43 Iаса Iуналде. ЦхьоалагIча квартале царех цхьа Iаса цамогаш а хинна тIерадалийтадац цо. Дог лазаш Iуналду цо къонача хьайбашта. ПланагIа кхета доагIар 400 грамм йолаш дийнахьа хIара бежана 525 грамм дозал IотIадеттадолийт хьинар долча болхлочо.

Детташ дола доахан леладеш ба скотникаш Муртазов Шахид, Тепсиев ИсмаIал, Малахов Николай. Цхьа моттиг нийсъялийтаяц цар шоай ханнахьа хьайбашта доакъар ца дуллаш, хий ца моладеш кIалхьарцар ца деш, кхы тIа эшаш дола гIулакхаш ца деш. Лоацца аьлча, барт тайнеи шоай доалахьа уж долаш саннеи Iуналду цар.

Скотникаша, специалисташа хьалхашка латта декхараши бехктокхами кхета а беш шоай гIулакхаш зооветеринарни бокъонаша дIа ма деххара чакхдоахаш хиларах аьттув боал доаркай а доккхий толамаш доахаш къахьега. Иштта цхьоалагIча квартале шоай планаш дикка тIехкхоачаш а еш хIара шоаш беттача Iаттагара бархI бIаь совгIа килограмм шура яьккхай Акаева Сайханта, Темишева Хапе, Оздиева Зоянс, кхыбараша.

Доши гIулакхи цаI долаш ба «Родина» яхача совхоза хьайбаш леладераш.

С. СУРХОЕВ.

СССР Закона проект ювцаш

СОНА БАКЪАХЬА ХЕТ

Дукха уйлаш дагаух пачхьалкхен предприятех долча Закона проект ешаш. Болхлой бокъо айяр, цар оазага дукхагIа ладувгIар, шоаш бол-болча моттигашка уж бизза дай хилийтар — из ба проекта керттера чулоацам.

Берригача вай мехка къахьегамхошта хьалхашка улл из проект хIанз. Царна хетар, цар предложенеш, царна хилча бакъахьа хета эргалонаш юкъегIоргья цунна.

Сона а лов массехк дош ала. Тахан вай мехка хулаш латтача революционни эргалоний керттера чулоацам — хьабеча балха, хьадеча хIаман, арахецача продукце дикал дунен юкъарча стандарта боарамал лакхагIа хилийта, яхаш ба. ТIаккха, цу дикала сий айдеш, цун никъ шаьрбеш хила беза-кх кхы мел бола низ а. Сона хетаргахьа, из дош хоадамболлаш а къаьгга а белгалдаьккхадац проекта тIа, вешта аьлча цун 22-ча статья тIа.

Се ала гIертачох газет дешараш дикагIа кхетаргболаш тхоай фабрикера цхьа масал дувцаргда аз.

Республика тIехьаюсача предприятешта юкъеяхай укх шера тха фабрика. Халахет из тхона массанена а. Фуд тха гIулакхаш тIехьашка даьхар? Договорах йоаггIача тайпара ассортимент а дикал а йола продукци оаха потребителашта дIа ца йохьийталга да. Дукха продукци юс цар дIа ца эцаш а: брак йоландаь.

Мичахьара хьахул из брак, мичахьа да цун овлаш, малав бехке вар? Из таьйхьа а лаьца цо шоаш мичахьа буг хьажа ловш тIахьожамхой дукха бац тха предприяте. Из бахьан долаш юххера а «стрелочник» бехке а вийя, дIадерзаду гIулакх. «Стрелочник» я — юххера а из брак йола издели ший кулгех чакхъяьккха болхло, тха фабрикага диллача юххера цунна маха боаккхаш йола швея-мотористка. Ла а цунга лув, боаккхе бехк а цунах боаккх, доаккхе алапи а цун тIера Iодоаккх наьха а ший а брак чакхъялийтарах. Из издели хьае аьнна ло баьккхар, брак яьр, дика доацаше а даьри хьайица завсклад, ший аргIагIа цунгара из хьайица приемщица, ший операци еча хана харцахьа маха бихьа лоалахо, тIахьожам во лелабу нах — уж берригаш а юстара бус бехктокхамга гIулакх дIакхаьчача. Юххера кIинга чу йолла аьнна из брак дIалуш вар бехке ву, шийга йоагIа операци цо хоза чакхъяьккха яле а.

Нийса дац из. Цхьабарашта бохам, эшам бу цу гIулакхо, шоллагIбараш бехктокхама кIалхара боах. Сона бакъахьа хетар, цу аз ювцача 11-ча статьяна юкъе укх тайпара чулоацам бола дешаш хилча: **«Брак бахьан долаш предприятена хинна зе материально дIатокхача цхьатарра бехктокхаме оза воагIа брак йола бийдал а кхыйола материалаш а предприяте хьачуэцар, из подразделенешка дIа-хьа екъар, тIахьожам ца беш из чакхъялийтар. Иштта бехктокхаме оза боагIа, брак йола изделеш арахецача дакъа мел лаьцар а, — хьакимагара дIаволавенна болхлочунга кхаччалца».** ТIаккха хул цох коллективни бехктокхам. Директор а инженер а, мастер а, бригадир а виса йиш яц брака юстара, нагахьа санна продукце дикал — юкъара гIулакх дале.

ДIахо, чIоагIа шеквоахаш гIулакх хет сона предприятей кулгалхой коллективаша харжарах. Сона хеташ, тайп-тайпарча коллектива ш к а тайп-тайпара хургдолча наькъа тIа нийсде дезар из гIулакх. ХIана аьлча, нах санна шо-шоай традицеш, оамалаш, психологически белгалонаш йолаш ма йий коллективаш а. Балха хьашташ а, производственни масштабаш а, хьалхашка латта декхараш а мичад цар цхьатарра. Цу тIа зIамнга а йоккха а ма йий коллективаш. ДIахо, ерригa коллективаш а мичай «брак» йоацаш, гIалат доацаш из демократе принцип чакхйоаккхалургйолаш. Мел моттигаш нийслу, массайолча параметрах чакх а ваьнна «мономаха кий» тIатилла кулгалхо дукха ха ялалехьа вовзаргвоацчва воалаш, шийна тIабилла мухь дIабахьа а ца могаш наькъа юккъе вусаш. Атта гIулакх дац йоккхача (эзар — ши эзар саг къахьегаш волча) коллектива лидер лаха. Атта дац из 10 саг волча коллективе лаха а. Кулгалхо — кулгалхо ва. Iаьдала хьалхашка бехктокхаме а волаш визза, полномочни пачхьалкхен викал ва из. Водар а дикадар а цунга хаотт эггара хьалха, цун тIабуж эггара хьалха бехк а. Коллективо хорже а из декхар да цун хьалхашка латтар, ца хоржаш хьахьожаваь хьавайте а из декхар да. Цудухьа цун декхарга хьежжа хила доагIа цунга дIакхоачийташ дола хьакимал а.

Сона бакъахьа хет предприяте кулгалхо хоржилга-оттавелга укх тайпара хилча. **«Предприяте кулгалхо харжар-оттавар коллективо ше лоархI. Цун бокъо я ший моттигерча, чурча хьашташка хьежжа шоашта юкъера из харжа а, нагахьа санна цу тайпара моттиг вIаштIехь ца йоале шоашта кулгалхо вайта аьнна лакхерча органе предложени яла а. Нагахьа санна коллективо ше хержа из оттавой — тIехьагIа харцдаьнначоа пачхьалкхенна хьалхашка коллектив я бехктокхаме. Хьахьожаваь оттаваьчунгара даьннача гIалата кIала отта езар из хьахьожаваь Министерство я».** Цу тайпара абзац 6-ча статья 2 пункта текста юкъе йихьача бакъахьа хет сона.

ДIахо, сона хеташ, 7-ча статьяс коллектива Советен профсоюзни комитетен цхьайола функцеш вIашагIъяьй. Хоадам боллаш дIа-хьа къоастае езар цу шин органий бокъонаш а декхараш а. Цу тIа, болх беш мел вола саг а ма вий профсоюзе латташ. ТIаккха малагIа орган я царех низ болашагIа яр а юххера дош аргдар а? Профсоюзо — болхлочун бокъонаш лорaю — из ховш да. Профсоюзо — болхлошта эшар хьадех, цар производственни хьашташ дикагIа хилийта, цар морально-материальни стимул дикагIа лелаяйта оарцагIъювл, социалистически яхьа кулгалду, итогаш ю. Уж декхараш да-кх дунхагIа долча даькъе проекта 7-ча статьяс коллектива Совета хьалхашка увттадераш а. НийсагIа а пайданегIа а хургдар аьнна хет сона коллектива Советен профсоюзни комитетен юкъара гIулакхаш хоадамболашагIа хургдолаш Закона проекта тIа къоастадича.

Предприяте кулгалхочун лагIана лохагIа мел латта кулгалхой 2 — 3 шера хорж аьнна да проекта тIа. ХIаьта предприяте кулгалхо — 5 шера хорж.

Сона хеташ нийсагIа хургдар из ха массанена а цхьатарра хургйолаш нийсйича. Пхе шера лаьрхIа еций вай пятилеткаш? БIарчча предприятена цу юкъа хьалхашка оттаяьча плана мухь дIахьа бийкъабий подразделенешта. Цар а ма йий шошоай личнии пятилеткаш. ТIаккха сенца дувзаденна да юкъе кхаьчача гIолла уж юха харжара процесс йолаелга? Яккхийта хIаранега йизза ший пхе шера урхале. Иоаккхалургйоацалга гучадоале — цу сахьате кхывар харжа. Хьанна хов, цхьа квартал а чакхъялале из юхахаржа везаргвий, хьанна хов цун шу чакхдаккха могий а? Цудухьа укх тайпара уйла хилча бакъахьа хет сона 6-ча статья 3-ча пункта текста юкъе. Цу текста кхоалагIа абзац дIа а яздеш, сайна цу юкъе хилча бакъахьа хетар Iаьржача алапашца белгалдергда аз: **«Подразделеней кулгалхой — тайп-тайпарча производствай, цехий, отделеней, участкай, фермай, звеньяй, хIаьта мастераш а бригадираш а цу порядках хорж коллективаша 5 шера лаьрхIа ха йилле, цул тIехьагIа предприяте кулгалхочо дIачIоагI а бу. Уж бийца кулгалхой балхара дIабаха йиш я хоржамах йилла ха чакх а ялалехьа, нагахьа санна, шоашта тIадилла декхар цар кхоачаш ца дой, коллектива тешам боабой».**

Лоацца тхоай бригада коллектива балхах аргда аз. 19 саг ва тхо. Тхона юкъе цхьа болхло вац тIехьавусаш, норма дукхха тIехкхоачаш ца еш, брак йола изделеш шоай кулгех чакхйоалийташ.

Иштта да оаха КПСС ЦК-с советски халкъага Октябра юбилейна хетадаь даьча Кхайкарала луш дола жоп.

С. ДЖАНДАРОВА,
Назранерча трикотажни фабрика № 7 йолча конвейера бригадир.

Грозненски ремонтно-механически завода болхлошта юкъе эггара дикагIа лоархIачарех ва токарь, коммунистически къахьегама ударник Багашев Увайс Ахмадович. Укх тIеххьарча пятилеткаех цхьаккха дIаяхийтац цо шин-кхаь шера из кхоачаш ца еш. Иштта къахьегаш ва из шийтталагIча пятилетка шерашка а. ХIара сменагIа нормаш 250—350 процент кхоачашъю цо, ше хьаеш мел йола продукци тIехдика мара а ца хулийташ. Хьинаре къахьегарал совгIа юкъарча вахаре докха дакъа лоац цо.

Цун къахьегама мулаш белгал а доахаш, Увайса тийнна совгIаташ итташ, бIаьш да. Царна юкъе я «Знак Почета» яха орден, Ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яха пхиъ сийлен Знак, массехк пятилеткай ударник а ваьв цунах. Районна а предприяте а Сийлен улга тIа хьалтеха даьллад цун портрет дукхаза а. ХIаьта завода сийлен книжка тIа дIаязъяь я цун цIи.

СУРТА ТIА: токарь У. Багашев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Комсомолах дола дувцараш

Хьинар ца ходеш

Хьинадр долча комсомольцех дика актив вIашагIкхийттай Орджоникидзевски межколхозни дIа-юха лелача механизированни автоколонна комсомольски организаце. Цунна керте латт ПТО къона инженер Аушев Руслан. Шоай собранешка, бюро заседанешка комсомольцаша гуччахьа, цхьаккха хIама къайла ца хьош, духхьала дIаоалаш дувц предприяте балхах дола лоархIамегIа дола дешаш, гIеттаю къоастаянза йола проблемаш. Кагирхоша шоай гIулакхашта цIенхаштта терко яр, дог а лазаш уж тоадара наькъаш лехар дог гIоздоахаш хIама да, хIана аьлча хIанз а тIехь районе тIехьаюсарашта юкъе лоархIаш я предприяти.

Оаха къамаьл деча хана чIоагIа сагото а еш дийцар Аушев Руслана, боахама болхло ше хиларах тарра, шоаш тIехьадусаш хилара шоай МПМК гIулакхаш асала лелара бахьанех. Хала а хеташ, дувцар цо къахьегам во вIаштIехьбаккхар бахьан долаш шоаш каст-каста гIишлошъяра планаш кхоачашъеш ца хиларах. Керттера Iаткъаш дар гIишлон материалаш кхоачам хиллал шоашта лоатта ца елга хилар белгалдаьккхар комсомольски вожака.

Цо дувцачох хоалу коллектива гIулакхех цIенхаштта дог лазаш саг из волга, цун вахара позици чIоагIа, денале йолга. Кхыча тайпара хила а йиш яц цун, комсомольски вожака, яхаш лерхIаш ва Руслан ше а, хIана аьлча турпалхочун-мехкахочун цIерахо ва со. Общественни а производственни а гIулакхаш хьинаре кхоачашдеш бола комсомольцаш кIезига бац предприяте. Царех ва МПМК базе болх беш вола комсомолец Агабалов Владимир. ИнълагIча разряда каменщик ва из, караерзаьй массехк смежни професси. XIX партсъезда цIерагIча колхозе нах баха цIенош деш ва Оздоев Мухьмад. Хьинарече къахьегама, хьаьналча юкъарча балха боккха мах беш цунна еннай ВЛКСМ райкома Сийлен грамота, дукхаза баркал аьннад. Советски Эскаре гIулакх даь баьнна цIа а баьхка, ши шу гаргга дIадаьннад цар шинне гIишлошъеча къахьега. Коллективе лоархIаш, сий деш ба кагий нах.

Ше шофер а волаш болх беча хана денз дикагIча оагIорахьа дIавовзийтав наха хIанз автоколонна керттера механик волча Ходжаев Мовлде. Цунна тIехдика йовз техника, говзал йоккха я, цудухьа цхьаккха ала хIама доацаш дIабода цун болх. Хьинаре дакъа лоацаш ва къона специалист юкъарча вахаре а. Комсомольски организаце комитета члена, штаба начальника декхараш цIена кхоачашду цо, из бахьан долаш Мовлдена еннай ВЛКСМ Сунженски райкома Сийлен грамота.

ТIеххьара араьлнача «КП» номерашка хьож тхо. Гуш да уж кIоаргга уйла а яь нийчъяь йолга, духхьал яьй алара уж кийч ца яьлга. Администраце беча балха тIа нийсденнача гIалаташта майрра а ира а критика ю царна тIа, кIоаргга экономически анализ яьй боахама гIулакхашта, къахьегам вIаштIехьбоаккхача нийсъялийтача ледарлоний бахьанашта. Укхаза я болх дIахо йодача хана тоабара наькъаш хьехаш йола кагирхой предложенеш а.

Дег тIара халахет цу тайпара болча кагийча наьха шоаш болчча тайпара хьагойта вIаштIехьдоалаш ца хилар, нах баха фусамаши соцкультбыта объекташи хьалъеча даха тарлуш дола толамаш дахара цар аьттув ца балар, царна хеттача бесса гIулакх цхьан кога тIа даккха ца магар. Цун бахьанаш духхьал царех тийша дац, хIана аьлча ерригача районе а во вIаштIехьбаьккхаб гIишлошта Iалашо яра болх: цхьацца бахьан нийслуш ханнахьа хьакхачац кирпишк, хьа ца яхьаш гоаю бетон, эшаш дола каьхаташ ханнахьа хьа ца яздеш моттигаш нийслу, иштта кхыдола гIалаташ дувлийт.

ХIаьта хано, парте XXVII съезда, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеша вайгара массанегара дIадехар да гIулакх кердача тайпара вIаштIехьдаккха, деррига дешаш кхыча тайпара дувца, хIара саг ший балха моттиге эргалоний наькъа тIа вала везилга. Кхетадеш да къаьнарча оамалех валара, бюрократизм дIаяккхара цхьа ди а доацаш, тоъал ха езилга. Цудухьа МПМК комсомольцаша дукхагIа низ, хьинар тIадахийта гIо де деза партийни организацена, ерригача коллективана производство вIаштIехьйоаккхача гIулакха тIа. Цар цIаккха а диццалийта йиш яц парте революционни тIахьехамаш кхоачашдара, кердагIа мел дар дIадоладара, социальни хувцамаш дара эггара хьалха оарцагIбийннараш комсомольцаши кагирхойи хинилга.

Коммунизм — из дунен къонал, из хьалъе езараш кагирхой ба. Из дика кхетадеш ба автоколонна къона гIишлонхой.

Г. ПАРОВ.

Кхоана—геолога Ди

БУРУВДЕТТАРАШТА НИКЪ ХЬЕХАРАШ

ХIанз ткъаь цхьоалагIза дезду вай мехка геолога Ди. Из духхьал профессиональни цIей хинна ца Iеш, геологашта карагIдийннарий мах бара, керда толамаш даха уж кийчабий хьажара хоадамбеш дола ди да.

Укх шера къаьстта белгала а долаш дезду геолога Ди. КПСС XXVII съезд хинна шу дизад. Цу шера берригача вай мехкарча къахьегамхоша хьинар кхо ца деш болх бир съездо хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара, дегIаахар сихдараи эргалонаш яраи тIехьа дукха балхаш а деш. Минеральнобийдала, аьлча доагораэнергетически база чIоагIъяра тIехьа дукха геолого - тохкама балхаш дир.

Доккхийн бехктокхамеи декхараш хьалхашка латт дукхача къамех болча нахах латтача «Грознефть» объединене геологашта - мехкдаьттахошта. Царех керттердарех да промышленни категорех долча мехкдаьтта запасаш дукхагIа хилийтар, шера доаккха мехкдаьтта кхы лох ца долийташ 5 миллион тонн гаргга хилийтар. Мехкдаьтта тохкараша шоай болх кхетамца вIаштIехьабаккхарах цар вIаштIехьдаьлар пятилетка хьалхарча шера планови заданеши тIайица социалистически декхараши толамца кхоачашде. Мехкдаьтта запасаш дегIаккхувлара план 126 проценти поисково-тохкама бурув тохара задани 101,5 проценти кхоачашйир. Мехкдаьтта доаха моттигаш хьайийллар: Джалкински, Къулбаседа - Джалкински Лесной, Алханчуртски, Петропавловски.

Геологаша шоай низаш тIадерзадир дIахо а геологии мехкдаьттен гази йоалла моттигаши тахкара, поисково-тохкама балхий эффективность лакхъяра.

Нохч - ГIалгIай АССР-е духхьашха Малгобекски УБР бурувдеттараша - геологаша гIа мехкдаьтта доалла моттиг хьайийллар ДаьттагIа, тIерча юрий «межсолеви» тIоанаш хьадийллар цар. ДаьттагIа мехкдаьтта доалла моттиг хьаелларо вIаштIехьдоалийтаргда укх пятилетка гаргарча шерашка республика малхбузен районашка Харабижински, Арак - Длатерекски, Ахловси яхача моттигашка «межсолеви» яхача тIоаношкара мехкдаьтта тахкара бурув детта доладе.

Геологаша яхачох республика малхбоален районашка тIерча мелашка «Iаьржа дошув» доаллаш хилар бакъду. ХIанз геологий цIей деззеча деношка Октябрьски УБР мехкдаьтта техкараша Мескетински яхача моттиге № 3 йола скважина а яьккха, тIерча мелий тIоаношкара мехкдаьтта гучадаьккхар, цо хьахьекхар цига тохкама балхаш дикка дукхагIа де дезаш хилар.

Тохкаш йолча майдашка лоархIаме открытеш яьй, цар дукха таронаш хулийт «Iаьржа дошув» тIакхетийтара. Масала, Брагунерча № 96 скважине V-ча опта песчаникера хьадоладеннад мехкдаьтта, цо къаьгга хьахьокх 1987—88 шерашка кхы а скважинаш яхара бурув тоха доладе дезилга.

Ястребини яхача майдерча № 126 йолча скважине духхьашха даккха доладаьд промышленни мехкдаьтта, цо хьахьокх нижнемелови альбски тIоанашкара мехкдаьтта даккхара бурув тоха доладе дезилга.

Республике мехкдаьтта промышленность дегIаккхувлачен хьадоаккхаш дола мехкдаьтта кIезиг ца далийтараи тIехьа лоаттабеча къовсаме доккха дакъа юкъедихьад «Грознефть» объединене геологаша В. И. Коновалова, Ю. В. Шаповалова, Б.-С. З. Казырева, В. Ф. Темниковас, Г. Т. Пристанске, А. Блишенкос, И. А. Магомадова, Э. А. Берковича, А. В. Шестопаловас, Э. М. Тагунова, В. С. Реброва, кхы дуккхачар а.

ГуржегIен Арменен болх беш ба вай лаьттан ченаш техкараш, цига белгалбаьнна дика болх беш ба керттера геологаш М. А. Вагабови Е. В. Водневи.

Мах баь варгвоацаш доккха дакъа юкъекхухь хьадоаккхаш дола мехкдаьтта кIезиг ца далийтара тIехьа лоаттабеча къовсаме геологаша - промысловикаша Н. И. Бутенкос, А. Х. Зангиева, А. А. Лукьяновас, Г. Д. Крусинскаяс, С. С. Муталиева, А. П. Литвиненкос, кхы дуккхачар а.

Мехкдаьтта луча скважинашка хадданза тайп-тайпара балхаш дарах, мехкдаьтта дукхагIа даккхара йола керда методаш производствана юкъекхувларах дIадахача шера планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхар бIаь тонн «Iаьржа дошув».

Геологаша доахаш дола къахьегама толамаш дуккхача даькъе тийша да «Грознефтегеофизика» трестерча цар гIончаша геологаша - геофизикаша беча балхах. Перспектива йола майдаш гучаяхара хадданза Iалаьмате дукха балхаш ду геологаша - геофизикаша А. А. Воронова, В. В. Лохматова, В. Д. Талалаева, З. С. Воцалевске кхычар. ДIадахача шера «Грознефтегеофизика» треста болхлоша кхо рекомендаци елар Петропавловски, Джалкински, Къулбаседа - Заманкульски яхача майдашка тIех кIоарга бурув тохара.

«Грознефтегеофизика» треста коллективо республика малхбоален районашка даьча хоадамболлаш долча балхаша вIаштIехьдалийтар тIерча мелашкара мехкдаьтта даккхара кхы а цхьайола перспективни участкаш хилари цига тохкама бурув тоха дезилгеи. Геолога цIей деззеча деношка кхы а ши рекомендаци елар цо Ножай-Юртовскии Саясановскии майдашка бурув тоха могадеш.

Чакхдаьннад шийтталагIча пятилетка хьалхара шу. Из геологашта Iалаьмате чIоагIа хала шу дар. ХIаьта а царна карагIдийннараш дог гIоздоахаш да. Лаьттан ченаш техкараша дика кхетаду пайда эцанза кхы а таронаши кхоачамаши хилар. Царех керттерчарех лархIа езаш я дIахо геолого - тохкамий эффективность лакхъелга, мехкдаьттан газен запасаш мамогта дукхагIа хулийталга, керда мехкдаьтта доалла моттигаш гучайоахилга, цу массане а таро хулийтаргья хьадоаккхаш дола мехкдаьтта кIезиг ца далийтара дола дош къоастаде.

Цу лостамагIа дола керттера декхараш мишта къоастадергда-теш?

1987 шера а шийтталагIа пятилетка чакхъяллалца йолча хана а хьалха дIадахача шерашка санна керттерча даькъе лоха а лохаш тохкаргда тIерча мелашкара мехкдаьтта, деррига тохача бурох ах совгIа дар цу лостамагIа тохаргда. ТIерча мелашкара мехкдаьтта даккхара болх бе йолайолийтаргья Къулбаседа - Заманкул, Ножай - Юртовски, Саясановски, кхыйола а майдаш, из дерга «Грознефтегеофизика» треста коллективо рекомендацеш хьа маялингехьа.

ДIахо а дегIадоаладергда кIаларча мелашкара, туха тIера верхнеюрски тIоанашкара мехкдаьтта лахара а тахкара а деш дола балхаш. ДаьттагIара «межсолевой» тIоанаш тахкара дукха балхаш дергда Харбижински, Алак - Далатарски, Ахловски яхача майдашка. Бурув тоха доладергда Бассовски, Аргудански, Корински майдашка а.

Хьалха латта довкъаш яхача моттиге верхнеюрски туха кIалара тIоанаш тохкилга дIахо дахьа лерхI. Къаьстта чIоагIа Iилман уйла тIаозаш я Гойт-Корт, геофизикаша рекомендаци еннай XXIII чокрана тIоанашка мехкдаьтта доаллий хьажара цига ши тохкама скважина яккхийтара.

Геолого - тохкамий балхий эффективность лакхъяра шерра пайда ийбе болабергба бурув тохача хана геолого - технически тохкамехи испытателехи.

Геологий теркам чIоагIа тIаувзаш да Iаьржа лоамаш, из я Нохч-ГIалгIайчене чIоагIа чоалхане лоархIаши тIакхача хала йолаши йола регион. Цига хьайийллай ДаьттагIа, Беной яха мехкдаьтта доалла моттигаш, тохкама бурув тохаш да Сюретски яхача майде а. ХIаьта региона дикка доккха дакъа хIанз а тIехьа довзанза а Iомаданза а да, мехкдаьттен гази цига я е яц аьнна йола оценка а еннаяц.

Черногорски зоне поисково-тохкама балхаш дIадоладара хIанз «Грознефть» геологаша «СевКавНИПИнефть» геофизикашцеи Iилмахошцеи цхьана кийчъеш я шийтталагIча пятилетке кийч а яь юкъейоалаергйола комплексни программа.

О. ИГНАТЬЕВ,
«Грознефть» производственни объединене геологически отдела начальника заместитель.

Хоржамашта кийчо яра хетаяь

Гаргакхоачаш латт вай мехка халкъа депутатий моттигашкарча Советашка хоржамаш хургдола ди. Даим а санна, хьалхе а дIайолаю укх шера хоржамаш дара кийчо яра кампани. ХIанз хIара районе вIашагIйохкаш латт хоржамий комиссеш, къахьегама коллективашка дIаболабаьб идейно-кхетама а организационни а болх, вIашагIъехкай хоржамий, участкаш, хьаеллаш я агитцентраш.

Цу деша хетаяь яр самардийнахьа КПСС Ленински райкоме хинна юххьанцарча партийни организацей секретарий совещани. Хоржамашта кийчо яра а уж чакхъяхара а декхарех дувцаш къамаьл дир Ленински райисполкома секретара А. Измайлова. Хоржамашта хьаяхара кампани чакхйоаккхаш карарча шера хургдолча хувцамех хоам а беш, хIара хоржама участке де дезачох дийцар цо.

Керда вIашагIйохкача агитцентрий декхарех, хIанз цар болх вIаштIехьбоаккхача нийсдалийтача гIалатех дувцаш къамаьл дир КПСС Ленински райкома пропаганда агитацеи отдела заведующе Л. Родионовас.

Цу лоархIамеча гIулакха тIа нийсдалийта кхоачамбоацараш дIа а даьха, шоай участкашкара агитцентрий болх лерттIа вIаштIехь а баьккха дIаболабара декхар оттадир цо парторганизацей секретарашта хьалхашка.

Р. АУШЕВ.

ШИРДАЬННАЧА ГIУЛАКХАШЦА —ЛИРА КЪОВСАМ

ДIАДАККХА КЪАМАН ЮХЬ IАЬРЖЪЕР

Социализмана карагIдаьнна эггара доккхагIдола хIама да къамий дош къоастадар. Октябро кхы юхадоагIаргдоацаш дIадаьккхад къамий бокъонаш цхьатарра ца хилар, царна тIалаьтта Iазап. Цхьатарра бокъо йола мехка даха къамаш цхьан пачхьалкхене — Советски Социалистически Республикай Союзе шоай лоIамагIа вIашагIтехад. Социализм хьалгъеча юкъа Iалашъяьй хьалха Россе йистошка даьхача къамий сихха дегIаахара экономически, социальни, культурни процесс.

Тахан парте хьадхашка увттаду декхараш да къаман отношенеш эргаяьха тоа а еш, социалистически чулоацам бола, формага диллача къаман йола, интернационалистски уйла йола культура дегIаухилга Iалашдар.

Къаман духовни культура цхьа дакъа да обычеши традицеши. Укхаза белгалдаккха деза, вахара материально-производственни, социально-политически хьалаш хувцадаларга хьежжа уж эргаяьле хувцалулга. Цу процесса социальни а идеологически а лоархIамга диллача, айхха шоайла дувзаденна кхо хIама да белгалдаккха дезаш: СССР-е дахача халкъий дегIаахара тенденцега хьежжа, тIехь-тIехьагIа лоархIам айлу советски юкъара йолча традицей, обрядий, цIеяй; шозлагI-дале, къаман дикагIйола традицеши обрядаши дIаялац, коммунистически идейни чулоацам кIоарглуш, керда социальни маIан чудоссаш юс; кхозлагI-дале, архаизмаш а хиле вахарера дIайоал халкъ дегIаахара новкъарле еш яраш.

Советски наьха вахаре шерра интернационализацелга сихденна чакхдоалаш да вай мехка. Цхьабакъда, къаман культура дIайоаккхилга дац из, доазол дехьарча идеологически моастагIаша яхача бесса. Къаман дар духхьал цу цхьан къаман лархIа йиш яц, из кIезигагIа е дукхагIа хинна а интернациональни, дерригача адамий дар юкъе доацаш хила йиш яц. Цхьабакъда, юкъара дар къаман ший тайпара башхало йолаш хул, цо хьахьокх хIара къаман самобытность, цун психологи, мировоззрени.

Нохчийн гIалгIайн дукха я дика традицеш, обычеш: хьаша тIаэцар даьшка-ноаношка хьожилга, боккхагIа бараш лархIар, сага сий дар. Республике даьча тохкамаша хьахьокх: дукхагIчар уж традицеши обычеши лораелга, моллагIча къамах болча нахаца гIулакх леладой а. Кердача социальни бакъдолчунца, гуманизмаца хьалйинзача традицей боккха лоархIам ба коммунистически нравственность, интернационалистически мировоззрени хьахилара. Укхазара хьахул советски наьха Iилма-атеистически сакхетам а.

Интернационалистски, патриотически сакхетам, коммунистически нравственность хьахилара, Iилма-атеистически кхетам балара боккха лоархIам ба нохчийн гIалгIайн багахбувцам а. Къаман дикагIйолча традицешеи обычешеи санна, багахбувцамо халкъа духовни вахаре дикагIдар хьахьокх. Нохчийн гIалгIайн дуккхача хана денз баьхаб эрсащцеи Кавказерча кхыча къамашцеи бувзам болаш а доттагIал леладеш а. Кхыча къамашца тайна баха гIертар къамий дика психологи я.

Къамий оамал ше ма ярра хьахьокх халкъа кхолламо. Турпала иллеш тIа а кхыча багахбувцама жанраш тIа а дувц къамаш къеста ца деш, дикача лоалахой гIулакхаш а леладеш бахарах. Цхьанна а багахбувцама тIа дац кхыча къамащцара моастагIал дувцаш, лоалахой ца безар гойташ, дина фанатизм.

Лакхе дийцачо гучадоаккх дуккхача хана денз нохчийн, гIалгIайн, эрсийн къамашта юкъе исторически доттагIал дегIаухаш хинна хилар. Из доттагIал бахьанце 206 шу хьалха шоай лоIамагIа нохчийн гIалгIайн дIакхетт Россех.

ДIахо йодача хана нохчийн гIалгIайн къамий исторега хьежача гучадоал, уж кхыча къамащца цхьана царизмана духьала латташ, Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци йоаккхаш хинна хилар.

Дуккхача хана денз хьайоагIача дикача традицех лархIа еза Даймохк безар, цунна гIулакх де, из лорабе кийча хилар. Дай мехкацара из безам тIехь-тIехьагIа совбоал, дегIаух, цун керда социалистически чулоацам хьахул. Юртацара безам республикага, берригача вай Даьхенга боал, цхьатарра веза ший юртахо а деррига советски халкъ а.

Ювца, хьаллаца мегаргйолаш кхы а дика традицеш, обычеш я нохчийн гIалгIайн. Цхьабакъда, нийса хургдацар къамашта юкъе барт тоабара новкъарле ер, советски вахара хьисапаца ца товш дар хьагуча а даьккха из дIадаккха нах тIа ца хьийхача. Къаьнача замах, бусалба динах юхедиса наха бала качбехка нйрча гIулакхаш а кIезига дац вай. Царна теркам тIабахийта, сагота болаш дийцар областной партийни организаце актива собране дукха ха йоаццаш.

— Сатийна дагIара цIаккха а кIийле яц, — аьлар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева цига доклад еш. — Хьаэца дина хьал. Республике болх беш я 280 мурдий тоаба, царна чувоагIа 8 эзар мурд. «Дин авторитеташ» яхача гIозара гонахьа кхест шейхий, моллай, кхыболча дин лаьй 420 тIехье.

Сектантски актива дикка доккха дакъа общественно-пайдане къахьегаш дац, шоай кулгашца хьа ца даьр дуаш, шоай доалахьара боахамаш шердарахи динах тешачаргара доаккхачохи дахаш да.

«Дина авторитеташа», хьалхабаьнна лелача мурдаша шоашта могар ду бусалба дин ширдаьнна, къамашта юкъе юкъ ехкаш дола гIулакхаш хьадийнде гIерташ. Уж бахьан долаш хийла сага доккха халахетараш хул, социалистически дезала-бытовой отношенеш хьахилийтац, хатараш хул. Хьаэцаргья вай пхьа лехар санна реакционни йола обычай. Ислама мегаш а хьаллоацаш а я из. КъорIа тIа иштта йоах цох: «Оаха диллад царна (бусалба наха) иштта — синах са, бIаргах бIарг, меражах мераж, лергах лерг, цергах церг яккха». Цхьайолча хана лоадам боацача хIаман тIагIолла дIадоладенна дов кIоарглуш, дукха нах боабеш моттигаш нийслу. Довна бахача наха даьнна а ца Iеш, бIарччача общества доккха зе доал цох.

Барт тайна дахац вай хIанз а, лоадам боаца хIама къайсе доккха довнаш хулаш моттигаш нийслу юрташка. Селхан шоайла бовзаш-безаш хинна нах моастагIий а хиле дIаболх. Цхьана болх бе, баха йиш йоацача дIакхоач дов ший ханнахьа дужа ца дича. Моттигаш хул юрта боахама эша нах производственни коллективашкара дIабувлаш, кхычахьа балха ухаш.

ХIанз а вайна юкъера дIаяланза я шарIий суд — «кхел». Дезала-бытови отношенешта юкъегIийрта а ца Iеш, общественни вахара юкъе гIерт ди лелабераш. Моттигаш я советски законаш телха а деш, шариIата кхелаца правови дешаш къестадаь, уголовни бехктокхаме эзача наха тIера бехк баьха.

Масала, Назрановски района цхьан совхозе ялат лочкъадаь нах уголовни бехктокхаме эзар цкъа. ДIахо хиннар вай заманца ца товш, нах цецбоахаш дар. «Кхело» соцам бир дош дувцача тешал даьчаргара 7400 сом хьа а даьккха, зуламхошта дIадала деза, аьнна. Къоал де вIаштIехьа ца даларах хинна «зе» дар тешашкара хьадаккха оттадаьр.

Кхы а обычеш я вай дIаяхача заманца дIа ца йоалаш юхейиса. Масала, хIанз а дIадаьннадац низагIа саг югалга. ДукхагIча даькъе вай бехках хулаш хIама а да из. Цхьан саго саг йодаергъяц гаргарча наха, гонахьа лелачар ше леладер хьаллоацаргдоацилга хайча. «Из-м наха тоадергдар» — цу тайпара уйла йолаш ва саг йодаеш вар. Ховш ма хиллара, гIажамаш бе а ехке, дов тоаде арабоал бокхий нах, «дина авторитеташ», тоам баь баллалца цIагIа Iоховшац уж. ЙоI е гаргара нах духьала боале, саг кхычахьа маьре гIоргъяц, аьле дов дIахьув зIамгича сага даьша. КIезига моттигаш яц тайпашта юкъе дов далар кхераш йоIо раьза я со оалаш. Цу тайпара хинна хIама дувцаш дар цхьан дас яздаьр «БархIлагIча классе деша ягIа са йиIиг йодайир школа коара. ТIаккха хIанз аз фу дича бакъахьа да. Цхьан хана даьша леладаьр дой — законага диллача нийса дац. Из ховш ва со. Из суде велча а кIалхара валац, тха саг воаваьв, аьна пхьа хьахьуврга. Цул совгIа низагIа хьа а яьккха йоI цIайоалайича из цIена яц, яхаш юртхоша пIелг тIахьокхаргба.

Ди а бийса а доацаш наIарга ухаш ба бокхий нах: та веза, гаргало е еза, яхаш витац. Кхы де хIама а доацаш, Марем шийна ца дезача цIагIа йитар аз».

Цуморча дайх бехк баккха боагIа. Iаьдала низ кхоачаргбар цох де доаггIар хьаде ший ханнахьа из дош суде дIачуденна даларе. Цхьабакъда, дас динзар из юрто шийх «бехк» баккхар кхераш. Цу масало хьахьокх къаьнарча Iаьдало мел чIоагIа овлаш хийцад вайна юкъе. Берригаш цхьана а хIаравар къаьстта а тоха ца велча хадаргдолаш дац уж.

Дукха да дIадаккха дезаш, вай вахара хьисапаца ца товш — урдув доаккхилга, дукха истий кхувлилга, кхалсаг ца лоархIилга, кхыдар. Цу негативни йолча явленеша чIоагIа новкъарле ю гIалгIай духовни культура дегIаахара, интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара. Укхазара хьадоагIа социалистически морала нормаши принципаши телхаелга.

Ширъяьннача замах юхедисараш хIанз а дийна хиларо хьахьокх идейно-кхетамбалара ерригача система болх эргабаьккха тоабанза баргбоацилга. Цун уйла е еза вай тахан. Мохк эргабаьнна хувцалуча хIанзарча хано дIадех къахьегамхошта коммунистически кхетам лулга а эргадаьккха тоадар.

Д. МЕЖИДОВ,
Л. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай университета доцент, философски Iилмай кандидат.

ШКОЛА ПРОБЛЕМАШ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ХЬЕХАРХОЙ ЯЛХЛАГIЧА СЪЕЗДЕРА

Грозне В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце укх деношка хилар Нохч-ГIалгIайчен хьехархой 6-тIа съезд.

Съезд хьайниллар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела Т. У. Махмудхаджи евас.

«КПСС XXVII съезда решенеш, общеобразовательни профессиональни школа реформа Керттера лостамаш кхоачашдечара, мохк социально - экономически дегIа-боалабелга сихдечара школа лоархIам лакхбара просвещене учреждений, халкъа образоване органий, педучилищай педагогически коллективай балха хьакъехьа» съезде доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра С. М. Мовтаева.

— Дерригача советски халкъо, халкъа образоване болхлоша тахан шоай къахьегам бувз КПСС XXVII съезда, вай парте ЦК апрельски (1985 ш.), январски (1987 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъяра тIадерзадьча практически гIулакхашца, — аьлар докладчика.

ДIахо докладчика белгалдаьккхар вай республика халкъа образоване дуккха учреждениш а, цига хьехаш йоккха опыти дика знанеши йола хьехархой а хилар. Царех 285 хьаьнала педагогически болх барах СССР орденаши медалаши енна ба, 158 «РСФСР-и НГIАССР-и школа заслуженни хьехархо» яха сийлен цIи енна, 985 «СССР, РСФСР халкъа просвещене отличник» ва, 728 «Хьехархо-методист», «ВоккхагIвола хьехархо» яха цIераш енна ба.

ТIеххьарча шерашка республика халкъа образоване лоархIам болаш йола мероприятеш чакхъяьхай. Холуш тоаденнад педагогически кадраш кийчъелга. Нагахьа санна 1981 шера 0—3 классашка хьехаш юкъера лаьрхIа образовани йолаш бола хьехархой 95 процент мара хиннабеце, хIанз юххьанцарча классий хьехархой 100 процент ба. ХIаьта 4—10 классашка хьехаш лакхера дешар дийша 87 процент бараш мара ца хиннача, укх шера из таьрахь 93,5-нега кхаьчад.

ЛоархIам боллаш кIезигденнад кадраш дIа-юха ювлилга а. 1981-ча шера тайптайпарча бахьанех школашкара 678 хьехархо дIаваьнавале, дIадахача шера вервригаш а 124 мара ваьнавац.

Динка боккха гIа дIахьалхашкахьа баьккхаб укх тIеххьарча шерашка дешархошта идейно - политически, нравственни, патриотически кхетам луча а.

Городе Грозне а юрташка а кIезига яц урокегIа а урокел арахьара а болх цаI йолча расписанегIа бе болабаь школаш. Масала, Грознерча №№ 17, 25, 37, 45, 56 йолча, Грозненски района Гикаловски, Наурски района Николаевски, Гудермесски района № 1 йолча школашка дукхагIдолча берашца цаI йолча расписанегIа классал арахьара, кружковой, секционни, физкультурно - массови, кхыдола балхаш чакхдоах.

Цу школашка увтта а духьаддача гIулакхашка чакх а доах дешархошка къаьстта бола къахьегама, дешарен творчески болх байтарен декхараш.

Халкъа образоване укх тIеххьарча шерашка хьахиннаб шоай низи хьинари, шоашта ховр дизза дешархошта дIалуш бола, хьаьнала къахьега, тIехдика хьехархой. Доккхал а деш цIераш йоах тахан СССР Халкъа хьехархочун Э. Басинай, Ленина ордена кавалера М. Магомадовай, Октябрьски революце орден лелаеча Е. Косовай, НГIАССР заслуженни хьехархочун З. Джамалханова, Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалера Р. Шибиловай, Н. К. Крупскаяй цIерагIча преме лауреата Т. Александровай иштта кхы дуккхабарий.

Царна а уж санна бIаьш болча дикача хьехархошта а реформа, эргалонаш, дегIаухилга сихдар яхилга хIара деннара хьаьнала къахьегам, педагогически говзал лакхъяра тIехьа беш бола болх ба.

Республика халкъа образованена карагIдаьнна дикадараш дувцаш, С. Мовтаева белгалдаьхар просвещене долаш дола кхоачамбоацараш.

— КПСС XXVII съездо дIадехарашка хьежжа дешар хьехарен кхетам баларен хьал техкача, мадарра гуш да вай дуккхадар ца деш дутилга, духхьал дIааьлча теркал ца деш дут дешархошта хьехаран идейно - политически кхетам балараи лоархIамегIа дола дешаш, — аьлар цо.

Докладчико белгалдаьккхар, шоай декхараш мадоаггIара кхоачаш ца деш, педагогически коллективашта кулгалдара керттера дешаш теркал ца деш бола халкъа образоване отделий кулгалхой, школай директораш, завучаш хIанз а республике дукха хилар, цу гIулакхаша хьехархочун балха мах бара формализмага, цIенхашттарча педагогически гIалаташка, юххера а дешархошца беча дешара - кхетама балхах доагтIаш дар хьа ца хиларга кхоачавеш хилар.

Материальни база ледара хиларо болх чоалхане берзабу. Республикерча 530 школах 435 школа шин сменагIа, 10 школа кхаь сменагIа, 23 школа арендованни помещенешка болх беш я. Цу тайпара хьал аттача даккхар духьа укх пятилеткагIа республике хьалъе лаьрхIад 52 эзар дешархо Iохоргволаш йола школаш, дIаяхача пятилетка шерашкачул 2,8-зза дукхагIа. Мадарра аьлча, 1990-ча шерага кхачале иттлагIчен цхьайтталагIчен пятилеткашка цхьана хьайщача йолаенначул дукхагIа школаш болх бе йолаяла езаш я. Из доагIа деша даха ха йоацача берий учреждениешта а. Амма белгалдаккха деза школашкен деша даха ха йоацача берий учреждениешкен иззал моттигаш тIакхийтача а материальни база чIоагIъяра проблемаш яьшхаярг ца хилар. Цул совгIа дешархошта къахьегам хьехара эшаш мел дола хьалаш хьаданза даргдац.

Уж дерига декхараш сихха кхоачашдулургдоацилга ховш да. Бакъда тахан, тIехьа а ца тетташ кхоачашданза даргдоацараш а латт вайна хьалхашка. Уж да дешархошта хьехами кхетами балара дикал цахаддаш лакхъелга, дешархошта Iилмай лардаш чIоагIа йовзийтилга, царна идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам лулга тоадар.

Цунца дувзаденна эггара хьалха де дезар да хьехархочун ,из моллагIа вале а, кулгалхочун балха мах хоадабечара либерализми формализми, йоацача проценташта тIехьабувлилга, ца даьр даьд яхилга цIендаь дIадоаккхилга, хьехархоштеи кулгалхоштеи еш йола аттестаци цIенхаштта елга.

ДIахо докладчико белгалдаьккхар учебникаш, дешара планаши, программаши тоае езилга. Иштта дийцар школа реформа хьалхашка оттаяьча цIенхаштарча проблемех цаI ялх шу даьнна бераш деша ховшаделга хиларах. НГIАССР Министрий Совета соцамагIа кердача программагIа 1986 шера цхьоалагIча классашка деша Iоховша дезаш дар ялх шу даьнна эзараш бераш. ХIаьта хIанз республика школашка дешаш царех 3584 бер мара дац. Ачхой-Мартановски, Малгобенски, Ножай-Юртовски, Назрановски, Сунженски районашка из план кхоачаш ца еш йисай.

План кхоачаш ца яра бахьанаш шортта да. Бакъда керттердар школай директораша, халкъа образоване районни, городской отделаша базови предприятешца цхьана ялх шу даьннача бераштa эша хьалаш вIаштIехьа ца дахар да.

Цхьайолча школашка из гIулакх тесса леладаьд. Масала, Назрановски районе ерригаш а цхьоалагIа ши класс мара яц цу кердача программагIа дешаш. ЦаI— Гази-Юртовски, вож — Джайрахски юкъерча школашка. Гази - Юртовски юкъерча школе цу классе хьехаш йола М. Бузуртанова хьалхарча шера болх беш, цхьаккха опыт йоаца хьехархо я, хIаьта а цунна тIадиллад из гIулакх. ДIаяхача дешара кхаь четвертагIа е школа директор С. Кациев а е цун заместитель а хиннабец цун уроке. ТIаккха хьехархо ший декхарех вIалла а лоархIаяц, бераша программа материал кхетаьяц. Мадарра аьлча, цу хьехархочоа цхьаккха методика хац. Иштта хьал да Грозненски района Октябрьски юкъерча школе, Веденски районерча Ца-Веденски, Дышне-Веденски № 2, Хаттунински юкъерча школашка а. Цо хьагойт вай хабарагIа мара эргалонаш еш доацилга.

Республика халкъа образоване системе общественни кхетам балара учреждениеша къаьстта моттиг дIалоацаш хилар а интернатски учреждениешта бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета Соцам арабаьлча денз цар балха, вахара хьалий, дешара дукхагIа терко еш хилар а белгалдаьккхар, хIаьта а берий цIеной, школай-интернатий балха цIенхашттара кхоачамбоацараш да. ХIанз а дIаьннаяц шаблони формализми, кхетама болх тоабара деш дараш доаггIача бесса эффективни дац. ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да правовой, атеистически кхетам луча, санитарно - гигиенически бокъонаш теркалъеча.

Дешара - кхетам балара процесс боаггIача боараме яц. Ачхой-Мартанерча № 12 йолча школе - интернате (директор Х. Бакуев). Администраце бехкагIа бераштa доаггIаш дола жилищно - бытовой хьалаш хьадац Автурински № 3 йолча санаторни школе-интернате (директор Х. Лепиев). Иштта ледара болх бу бIарга са во гуча берий школашка - интернаташка, №№ 1, 2, 6 йолча интернаташка.

Лакхерчен юкъерча лаьрхIачен педагогически дешара заведенешка деша хьежа беш бола выпускникаш ледара знанеш йолаш ба. Педагогически училищера 33 дешархо во дешаш ба, тIаккха цу тайпарча хьехархочо фу хьехаргда дешархошта. Дешархой знанеш, сакхетам лоха хилара цхьа бахьан да из.

Республика школашка профориентаци яра хьал хIанз укх сахьате во латт. ХIара шера школай выпускникех 1,5 эзар выпускник предприяте балха а е цхьаннахьа дешаш а воацаш вус. Болх бе моттигаш ца хилар дац из. Дешархой дог уйла болхлой профессешта тIа ца ерзаяр да. Вайна махарра школьни реформа дIайолаенна кхо шу да, бакъда хIанз а хоалуш дола хувцамаш кIезига хиннад.

БIаьш бола хьехархой хIанз а юстара латт эргалонаш яра. ХIаьта из гIулакх хьаллаьца дIаболабеннаб массаза а хьалха латта Iема, шоай бехктокхам кхетабеш бола хьехархой.

Эргалоний маIан мадарра кхета ца дара, гIулакх тесса леладара масалаш дар съезде кхийлараш. ТIехдика школа чакхъяьккхай, аьнна свидетельстваш долаш юкъерча дешара заведенешка болхачар диктант язъеш 5-ча класса дешархошта лаьрхIача текста тIа 17 а кхы совгIа а гIалаташ дир. Малгобенски района СоагIапчарча цхьан дешархочоа кхолха таьрах цхьалхача таьрахьца хьаэца мегадац.

Советски Эскаре гIулакх де баха беза кагирхой чIоагIа ледара кийчбу школашка, военни говзалаш царна езалургйолча тайпара ориентаци яц.

Съезде иштта дийцар дукхача педколлективашка дIаяхача замах юхедиса нийрча гIулакхаш дIадахара болх ледара латташ хиларах. Гудермески, Назрановски, Надтеречни районашка кIезига моттигаш яц ха яланза йола йиIигаш маьре иха. Юртарча школашкара дукхагIбола дешархой динах тешарий мукъагIа баха ба, хIаьта хьехархой шоашта хIама ца ховш санна лел. Цхьабараша, кхьметтел школай кулгалхоша а, атеистически болх чакхбаккха тигац. ТIаккха фу дувцаргда дешархой сакхетамах лаьца.

Шалински района Октябрьски школа бIарччача иттлагIча класса дешархоша хьакхайкадаьд шоаш даьлах тешаш ба аьнна. Анкетировани еча хана Урус-Мартановски районерча бIаь кховзткъа совгIча дешархоша дийца къовсам лоаттабе безац, аьнна яздаьд. Кхы дуккха а моттигаш я бераша цунах доккхал а деш шоаш марха кхоаб, яхаш. Цхьадолча бераштa шоаш динах ца теше а, из дIахайта эхь хет. Из деррига а хьехархоша мегийташ да. Уж кхер бе беззача бесса атеистически болх бе, шоашкара граждански къонахчал, денал дIагойта. Лакхехьа мел дувцачун бахьан из да.

Съезде цIераш яьхар принципиальни боацача, кадраш нийса ца хоржача, педколлективий болх лерттIа вIаштIехьа ца боаккхача Веденски, Урус - Мартановски, Сунженски, Октябрьски, Ленински районо заведующей, С. Бисултанова, Л. Вачаева, Р. Тимофеевай, Р. Дмитриенко, шоашта тIадахна декхараш кхоачаш ца деча школай, профтехучилищай директорий М. Ферзаули, Л. Хамзаева, С. Тасуханова, В. Дутаева, кхыбарий.

Республика школай болх хила мабеззара вIаштIехьбаьккха ца хилар, реформа дешаш къестадеча а берригача балха тIа а доаггIар хьадехаш а эшача гIо деш а ца хилар бахьан долаш съезде критика йир просвещене министра заместителашта Г. Кучеренкона, Л. Татиевана, С. Шидаевна.

Школа тахан духхьал просвещене гIулакх хинна Iац, производственни предприятешца айхха бувзам лела ца бича реформа хьалхашка оттадаь декхараш дизза кхоачашдулургдолаш дац. Цудухьа дар съезде, хьехархошта нийсса трибуна тIа къамаьлаш деш, хьалхашка латтача декхарех, проблемех, уж кхоачашдара де дезарех дувцаш радиотехнически завода директор О. Ефремов, «Чечингушводстрой» управленена чуйоагIача Аргунски аьшкбетонни изделей завода керттера инженер Х. Новразов, Госагропрома председатела заместитель М. Арбиев, кхыбараш хилар. Шоай предприятешкара кадрай проблема кхоачашъяра школа мара гIо дергдоацилга кхетадора кулгалхоша.

Предприятеша тахан дика гIо ду школай материальни база чIоагIъяра. Мастерскойш хьалъю, балха моттигаш кийчъю, кхыдараш ду. Бакъда из кхоачам болаш дац. Цун уйла е еза производственникаша.

Вайна махарра, школа профтехобразованеца бувзам болаш я. Бакъда республике цу шин даькъа юкъе доагтIаш дола доттагIал дац. Профтехучилищаша духхьал къахьегама кийчбу дешархой, базови предприятешца айхагIа бувзамаш леладу. ХIаьта а ший проблемаш, де дезараш да профтехобразоване системе. Царех лаьца дийцар Нохч-ГIалгIай АССР профтехобразоване паччахьалкхен комитета начальника А. Кучерова.

КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара Л. Недельковас, Шелковской райисполкома председатела В. Аралина, лакхерча школан Iилман учреждений, просвещене болхлой профсоюза обкома председатела Х. Герзелиева, ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Л. Касаева теркам тIаозаш дола дукха масалаш, предложенеш йоалайир.

Теркам тIаозаш дар ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Л. Касаева дийцар а. Школай педсоветийи классни кулгалхой совещанейи балха юкъе дакъа лоацаш комсомольцаш хилча бакъахьа ба, йоахар цо.

Цо иштта могадир эксперимент еш санна, класса кулгалхо хоржаш хилча бакъахьа хургда, аьнна.

Вайна махарра, школана гIо деш мел дукха новкъостий бале а, дешара процесс, кхетам лулга вIаштIехьдаккха дезаш вола, керттервар хьехархо ва. Цудухьа цунгара доагIар дукхагIа хьадех цунца дукхагIа дагабувл. Съезде а цIенхаштта хеттар цунга.

Дукханен уйла яйташ да вай республикерча педагогически вузашка хьехархой кийчбара хьал а.

Уйла тIаяхийта ладийгIар съезда делегаташа СССР халкъа хьехархочунга Э. Басинага, Назрановски № 1 йолча юкъерча школа директорга Р. Дидиговага, Ассиновски № 1 йолча юкъерча школа военрукага Н. Яковлевга, № 6 йолча Малгобенски берий беша заведующега М. Цечоевага, кхыбарашка. Цар къаьгта дувцар шоай опытах, хьалхашка латтача декхарех, де дезарех. Дешархошцара болх хьаьдда, совдараш доацаш хила безилгах.

ЦIенхаштта а корта болаш а дар эргалоний керттерча даькъах, реформах, цунца дувзаденна, школах даь къамаьлаш.

Хьехархой съезде дакъа лоацаш бар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь В. И. Дмитриенко, съезде къамаьл даь республика Министрий Совета председатель М. А. Керимов, кхыбола партийни, советски, боахама кулгалхой.

Шоай хьехамчаш даькъала бувцаш бар пионераш. Съезда доакъашхоша берригача хьехархошка, воспитателашка, халкъа а профессионально - технически а образоване болхлошка, даьшка-ноаношка дола кхайкарал тIаийцар, РСФСР просвещене болхлой съезда, хьехархой Ерригсоюзни съезда делегаташ хержар.

Съезда делегаташта концерт оттадир «Вайнах» яхача ансамбло.

Х. АУШЕВА.

СУРТА ТIА: съезда делегаташ.

И. ПЛИЕВА сурт.

Доазол дехьара

ТАХАН—ВЕНГРИ ФАШИЗМАХ МУКЪАЯЬККХА ДИ. ВЕНГЕРСКИ КЪАМАН ЦIЕЙ

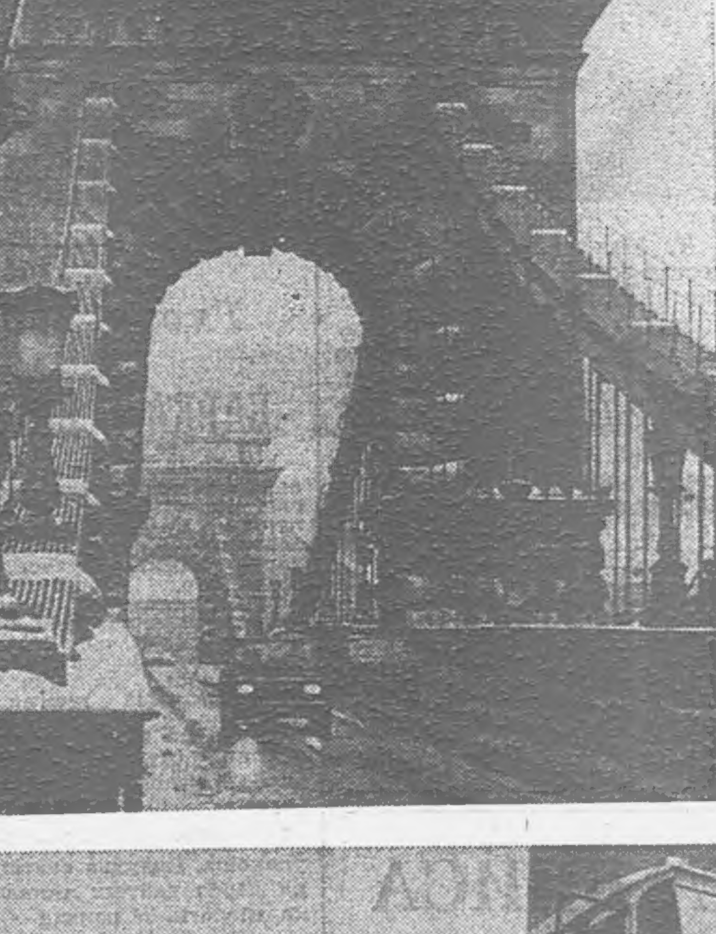

СУРТА ТIА: города Будапешта къаьнагIйола символ — 1849 шера тилла, дунен шоллагIа тIом чакхбаьнначул тIехьагIа юха тоадаь Цепной тIий.

Е. НЕДЕРИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Фашизмах мукъаяьккхача Венгре кортамукъален ший лоIаме хилари кхаьчай ВСРП кулгалца, СССР-цен кхыча вежарашха мехкащцен кхотабенна бувзам а лоаттабеш Венгерски Халкъа Республика къахьегамхоша шоай даьхе эргаьккха, цунах хIанзарча ханара индустрии юрта боахами, халкъа вахара боарам лакха бола социалистически паччахьалкхе а яь.

Тахан ворхIлагIча пятилетка план кхоачашъеш хьадоагIача венгерски халкъо къестаду республика социально-экономически дегIайоагIилга сихдарца дувзаденна декхараш.

СУРТА ТIА: «Раба» яхача вагонно-машиностроительни завода продукце цхьа тайпа.

В. СОЗИНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Сабо дукха дезал

Укх бIаьстан деношка сакъердаме ирaзе гIулакхаш чудессад Будапештерча Сабо дезала цIагIа. Уж дезал саг йоалае кийчлуш бар.

— ВиIий воIа, Андраша, саг йоалаю оаха, — цIаьхха хоам бир сога Этелка Сабос, е округе цунах безаме оалача тайпара, даьце Этас. — Йоалаечун а йоагIачун а гIулакхаш дукха да, хIаьта ховш ма дий цар гIулакхаш — са гIулакхаш долга. ВиIий йоI Жужа а маьре яха кийчлуш я.

— ЦIаьхха дукхагIа хургба шун дезал...

— Уж-м иштa а цIаккха кIезига хиннабац. ЦаI мара аз воI ваьвеце а, воккхача сагон азен лоархI царех пхиъ. Царех массаза а дог лезад. ДукхагIа а лезад, хIана аьлча уж гаьна ба.

«Хьамсара папан мамаи, оаха даькъала дувц шо. Шун письмо хьакхаьчад...». «Аз даькъала ювц мама дуненхалкъашта юкъерча дезача кхалнаьха денца...» Письмош, открыткаш, фотографеш хоза нийсдаь дада шкатулка чу. ЧIоагIа лорадеш леладу альбомаш, сувенираш. Уж ихад Султанов Назибагара, Коваленко Иванагара, Солошенко Владимиргара, Малышев Петргара Сабой дукхача венгерски дезала дукха везача виъ воIагара.

— Сои воккха саги 70 шерал тIехдаьннад, — йоах даьце Этас. — Цудухьа бийсанна лерттIа наб кхетац. Метта кIалтIадувл, дIанха хIамаш дагаух. Къаьстта дагайох дIаяха къона ха. Из — тIом...

Лайоши Этелкеи 1944 шера Андьялфелде бахар. Будапешта из район столицерча хьал дараштa хьалхашка бунтовщика во цIи хеза, венгерски столице «цIегом» оалаш яр. Сабо Лайоша къахьегама биографи сов хьалха дIайолаелар — кирпишк еча заводе венача хана кIаьнк вар из. Ханал хьалха яйзар цунна революциони конспираци, подпольни квартира. Этелкана а дагадоагIа ше подъезд лораеш лаьтта, иштта нийслора цун даь цIагIа къайлагIа собранеш хулача хана. 1944 шера мари сесаги Сабо коммунисташ хилар. ХIаьта цу шера цар вахар, кхел ювзаелар чIоагIа човнаш хиннача виъ советски летчика вахарцеи кхелацеи. Цар самолеташ йохаяь чуяйтаяр, хIаьта уж шоаш кхаьчар чIоаггIа лораеш йолча будапештски тIема госпитала къайлагIча отделене.

Цига уж вIашагIкхетар цIаьхха хинна хIама дацар. ЦIаьхха нийсденна хIама дацар Сабо Лайош — цу хана госпитальни регистратуре болх беш хинна салте, плен вигача виъ советски летчикех шийна хьахезача, охрана йоллаше а цар палате чувалар. Цо царца гIаьле эзар, кIезиг-дукха немций мотт ховча Султанов Назибага массехк дош аьлар. Цул тIехьагIа массехказа уж болча ихар. Сихвала везаш эттар гIулакх, хIана аьлча госпиталь кхычахьа дIахьош яр, хIаьта човнаш хинна советски летчикаш боабе лаьрхIадар. Цу ханна ги белла мухь боландаь оттайир уж бовдаргбола план. Царна граждански барзкъаш дера Ласлос, хIаьта госпитала план а оттаяь из царга дIаелар, белгалйир уж пенах чакхбовла беза моттиг, цигга ше царга хьежаргволаш...

Дуккхаза со хиннай Андьялфёлда керда тоаьлча проспект Ваци — Къахьегама проспекте. Из дIайолалу Маркса майда тIара, дукха ха йоаццаш хьалъьлча «Школа — метро» яхача универмага дошо бос болча кизгай пенаш тIара, Эйфела Iомаваьча цхьан инженера хьалъьлча Малхбузен вокзала металлически конструкцешта юхера. Цу районе итташ промышленни предприятеш я. Къахьегама проспект — шера, паргIата, дуккха километраш дIоахал дола магистраль я. ХIаьта цун лоаллаха, хIанзарча боккхий нах чуIеча цIеноштa тIехьашка, лечкъача санна йоалл Утэг яха улица, цига, номер кхоъ йолча цIагIа баьхаб Сабо дезал. Цига я таханарча дийнахьа керда корпусаш хьатIаяь йола госпиталь а. Цхьабакъда, болаш ба човнаш хинна советски летчикаш цхьан хана халла чакхбаьнна пен. Цунна юххе гIолла дIа а яха Утэг улицагIа дIачухьайзар со. Цу улица таханарча машарерча сатемаца тарде хала дар даьце Этас тIема ханах дийцараш.

...Юххьанца летчикаш дIалочкъабир бомба яьккхача йоаккхача, кIоага чу. ТIаккха ларма чу, цул тIехьагIа дохадьча цIагIа. Новкъостал дора лоалахочо — паркетчика Янош Клейна, цун воIо Арпада.

ХIаьта цу хана даьци Эта йIаьхача очарге латта езаш хулар маьхх эца гIерташ. КIезига телар маьхх. Продуктех хIамаш хувца езаш хулар. Наггахьа хьачуйоагIар лоалахо. Цецъяле хоаттар цо, сел дукха гарзаш хIана ю Iа, аьле. Iочуеттача бомбаша корта хьаьрабаккхарах айса фу леладу хац сона, оалар даьце Этас.

Иштта чакхдаьлар 53 ди. Дукхаза а цигара дIабаха гIийртар летчикаш, шоаш кIалхарбаьхар а ш т а мел кхерам тIалатт кхета а деш. Цхьабакъда, уж дIабахийтацар, хIана аьлча уж бовра нийсса дар из.

— Сиха хьатIайоагIар Советски Арми, — йоах даьце Этас. — ЦхьаБакъда, дагадоагIа сона, мел кхоачалургдоацаш дIаьха хетар тхона уж кхерамеи унзареи денош, тхоаш дагадаьхка Iацар тхо. Вийсан наб ца кхетача хана дагайох из ха, уйла ю, мел дукха хIамаш нийсденнад тха вахаре цу хана денз, аьле.

Хиннараш диццала йиш яц, шуца цхьана уж дIагIоргдац, яха уйлаш чуйосс сона, дукха ха йоаццаш хала цамогаш хиннача Лайоша бIарахьежача, юха хьалгIатта цхьа хIама де кийча йолаш цхьан минута Iохайна даьци Эта бIаргаяйча.

Са уйлаш шийна дIаяйзача санна, даьце Этас дувц цул тIехьагIа Советски Союзе, шоай къонгаш болча шоаш массаза хиннаб, хIаьта уж шоаш болча массаза баьхкаб шоай берашца, виIий-йиIий берашца. Цар воIои виIий берашеи чIоагIа деза лоархI тIема хана хиннараш, из доттагIал. ХIаьта хIанз цхьанне саг йоалаю, вож маьре йода. Дукха ха яц виIий-виIий бераш царна бIарггаго а.

Дуккха а фотографеш, реликвеш музее дIачуденнад Сабо дезало. Из укхаза, Андьялфелде, хьайнилла дукха ха яц. ХIана аьлча тахан эзараш болхлоша къахьегача, ший истори долча цу района ший музей хила еза. Музея кизгана кIала дада советски летчикий фотографеш, портсигар, погонаш. ХIаьта Сабо дезала вахари истории Андьялфёлда вахарен истореи цхьа дакъа хинна дIаэттад.

Сабо дезало боча леладеча реликвешта юкъе да 1945 шерара Советски командоване благодарносташ. 1945-ча шера 26 октябре енна, цар виъ советски летчика уж бовда нокъостал а даьд, цул тIехьагIа, уж лечкъабеш лела а баьб, шоай тIема доакъошка юха дIа а бахийтаб, яха справка. Укхаза яда Даьхен тIема I-чен II-чен степена орденаш чуйола цIе коробочкаш. Орденски книжкаш тIа яздаьд, Лайошан Этелканеи уж совгIаташ деннад цар «майрали денали гойтарах», аьнна.

Советски Союзе 1960 шера эггара хьалха баьхкар Сабо дезал. Цу хана уж хилар Соче, Ленинграде. ХIаьта Москве гулвелар цар виъ воI. Из дицлургдац — шорттига вокзале хьатIайоагIар поезд. ЦIаьхха царна бIаргабайра къонгаш. Вокхарна уж байра, хIаьта кхайкар: «Папа, мама!» яхаш.

Ераш ба уж, цар берригa къонгаш, фотографе тIа. ХIаьта юккъе латт папа Лайоши мама Этелкеи.

ГЕРАСИМОВА Галина.
АПН корр.

Будапешт.

«Беларусь» низ лакхбеш я

«Беларусь» яха торактораш вай мехка дика болх баь Iац. ХIара шера 70 совгIа болча мехка дIайохийт Мински тракторни заводо 20 эзар совгIа машинаш.

ХIанзалца цу тракторий низ 80 говра низал тIех хилацар. ХIанз заводо арахеца йолаьй шаккхе соа кхесташ йола МТЗ-100, МТЗ-102 яха моделаш. Цар тIа оттаьй коачалца шелъю 4 цилиндр йола 100 говра низ бола дизель. Из хьаьй МТЗ-80, МТЗ-82 яхача тракторий ше геттара тешамеи пайдане хилари хьахьекхача, низа агрегат йолча двигатела кIийлен тIа. Мощность лакхъе йиш хиннай «турбонаддув» юкъейоалаяр бахьан долаш.

Кердача коробка трактор хьалхашкахьа дIаяхийтара 4 скороста передача я, тIехьашка яхийтара — 8. Из бахьан долаш юрта боахама дуккхача машинащцеи кечалащцеи тайп-тайпара сиха лехкаш тракторах пайда эца йиш я.

«Беларусь» яха шаккхе соа кхесташ йола торактораш массаза а къаьстта белгалхиннай тягово-сцеплене хьакъехьеи лелара даькъеи дика хиларца. Къаьстта аьлча тIехьашкара соа дифференциала автоматически блокировка тIа оттаяь я. ХIаьта шаккхе соа кхесташ йолча машиний тягови низ лакхлу, из бахьан долаш тIехьашкара чархаш дIа ца йолхаш цхьан моттиге кхеста йолаелча хьалхашкара соа автоматически болх бе йолайолийт. Из а ше шийна блокировка еча дифференциала тIа оттаяь я. Цу тайпара, «Беларусь» яхача тракторий тягови таронех, лаьттан эггара халача хьалашка а, трактор тешшаме лелийта йиш хул. МТЗ-102 яха хьалхашкара керттера соа вIашагIийнйза я кхестача шин соанага гIолла ах рама хьалхашкарча брусаца. Цо йиш хулийт нийса доацача лаьтта трактор лелача хана чархашца цхьана соанага лаьттан рельеф езача тайпара оттаяйта.

Машинаш кийчъяь я 3000 килограмм мухь тIаботта мегаргболча эллача гидросистемаца. Элла система автоматически еззача тайпара нийсъе йиш хулийтача универсальни систeмо тараро хулийт тIехьашкарча чархаш тIа кхы а мухь тIаботта, из бахьан долаш трактора сцепной дозал лакхлу. Цу системо лакхъю энергоемки операцешка машина балха овсарле, кходейт доагор, тIехьайийзан эхкан кечалаш лелаелга аттача доаккх.

Кхерамзен гигиена йолаш къахьегарaн дунен халкъашта юкъерча ерригача стандарташа дIадехараша ма яххара я гермитизированни йола, арахьара тата хьа ца хозийта кабина. Цун чIоагIача каркасо водитель лораву трактор кIалтIаьлча. Кабина чу латт гидравлически амортизатор йола рессораш тIара гIанд. Из нийсде йиш я водителa лакхалгеи дозалгеи хьежжа. Кабина чу доагIа фо нийсдара, дIоахдареи шелдареи система я. Кизгаш цIендеши дулаши хIамаш я, трактор тIехьашкахьара гайта чухьежа кизгаш доахк, радиоприемник оттае моттиг я. Кабина кхы тIа а хозъю йIовхал чулоацача кизгаша, уй тIа шолха билла кIувс уллача чурча кIаьдача панелаша. Кораши нийн айхха дIакъовлаш хилар бахьан долаш чакхсадоагIаргдоацаши тата хозаргдоацаши хулийт кабина.

Борис КОСЫХ.
(АПН).

Узбекски ССР. Ше язбеча наьха сибат кIоаргга хьагойташ да СССР художникий члена ташкентски живописца Т. Мирджалилова сурташ. П. П. Беньова цIерагIа йола Республикански художественни училище яьккхай Т. Мирджалилова, цул тIехьагIа — А. Н. Островске цIерагIа йола Ташкентски театрально - художественни институт. Пайдане болх бу Тахирджана, мехка гIолла дукха дIа-юха ух. Халкъашта юкъерча, ерригсоюзни, республикански выставай доакъашхо ва из.

Т. Мирджалилова творчества юкъе къаьстта моттиг дIалоац доттагIлен Инде. Иштта, Ташкентерча Индира Ганде цIерагIча культура Дворецца лаьрхIа «Космос. Машар. ДоттагIал» яха доккха живописни полотно яздаьд цо. СССР Пачхаьалкхен преме лауреатаца Б. Джалаловца цхьана «Гималаяш мархIадохкар» яха картина яздаьд.

СУРТА ТIА: Т. Мирджалилов ва ший мастерске.

Р. ШАГАЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

Тхога язду

БАРКАЛ ШОАНА!

Унахочоа тоам хургболаш аьннача дешо лазар дай ду, оал. Из бакъдолга дика хоьургда Назрановски районни больница бIаргий отделене дарба дайта вахачоа. Укхаза хIара лор, медсестра шоаш мел дер унахочоа товш, пайдана хургдолаш деш ба, кулг кIаьда долаш ба. Везаме бIарахьажар. Iинмерза йист хилар цар долаш да. Цул дикагIа молха малагIа хургья унахочоа!

Дукха ха йоаццаш цу стационарни отделене бIаргашта дарба дайташ волча хана из деррига сона а бIаргадайра, из бакъдора цига мел хиннача унахоша. Цудухьа сайгара а соца дарба дайташ хиннача наьха цIерагIа а доккха баркал ала лов сона ха а хало а ца лоархIаш, йоккхача дега йIовхалца, саго эггара чIоагIагIа хам беш дола шоай гIулакх цIена кхоачашдеш болча бIаргий отделене заведующена А. И. Котиевана, лора А. И. Шавана, медсестрашта А. Х. Мальсагована, Ш. В. Дудургована, Ф. А. Мальсагована, М. А. Шадыжевана, юкъчарна.

Х. КУЛБУЖЕВ, къахьегама ветеран. Назрановски район, Долакха-Юрт.

Белам а белхам

ЙIАЬХЪЕННА БИЙСА

Ховш да-кх машиннаькъа транспорт сага вахара кхераме объект йолга. Цудухьа маларцареи алкоголизмацареи къовсам чIоагIбара хьакъехьа соцам арабаьннача хана денз бакъо лац машиннаькъа йистерча моттигашка къаракъ, чхьагIар, йий дохка. Ши шу гаргга ха я иштта дола.

Цхьабакъда, цхьаболча пасажираша наькъа арабоалача хана хьалхxе а «кийчо» ю, цар тIормигашка, чемоданашка, санвояжашка нонагIо шушаш хул. Цар чу дар е минералка а, е лимонад а доацилга кхетаде экспертиза яккха езац, хьадж яьккхача кхоачам ба.

Занзал хига чIоагтIа безам баха хиннаб Москва - Симферополь яхача поездаца даймехка кхача дагахьа арабаьнна Грозне баха Г. В. Течиев, С. Т. Махаев, Ю. В. Хандохин. КIоарга бийса хиллалца сабар а дāь, тIормигашка йоахкача шушашка кхайдаб уж. ДIаменнаб хьалхара кад, цхьабакъда, шоллагIбар берте бахьа кхоабаьбац — милице болхлоша совцабаьб.

Поездашка кеп еш барел дукха тIехьабусаш бац дер дайна «Грозный» яхача машиннаькъа станце лелараш а. Царех цаI — Урус-Мартановски района Гехи тIа ваха Х. Х-М. Тарамов соцавир милице болхлоша корта бIогора боалабу малар меннa, болар телха вар из цу хана.

— Фу дēш лел хьо укхаза? — аьнна, хаттар шийга делча, хьаала хIама доацаш висар из. Цу тайпарча хьале волаш машиннаькъа юхе лелар кхераме долга из дIакхетаве белар милице болхлой. Цох пайда хиланзар. Кхы де хIама дисанзар — медвытрезвителе дIавигар Тарамов. Цига ше санна болча «кIанташта» юкъе из йIаьха бийса а яьккхар цо.

Масалаш-м кхы а доаладе йиш яр, цхьабакъда, уж дукха хилар дац аьнна хет сона керттердар. Массане а дIакхетаде деза — малар доккха зулам долга а цунцара къовсам тIа-тIа чIоагIлуш боагIилга а.

Г. НАКАЕВ, «Грозный» яхача станце ЛОВД ОПП воккхагIвола инспектор, милице капитан.

АПРЕЛЕРА ХАОТТАМ

Дени бийсани юкъера температура 5 градус йIовхалга кхоачаш, баьцовгIашта вегетаци сихъяла а йоладуш вегетационни бIаьсти ялара ха отт вай республике март бутт чакхбоаллаш. Укх шера из ха нийслу апрель бетта хьалхарча декадаца.

Апрель бетта, массаза санна, вай республика шаьрача моттигашка малхбоалехьарен къулбаседа-малхбоалехьарен шийца декъа фои йийха хаи яхьаш бола мух хьекх. Цул совгIа, Юкъерча Азера декъа фо кхача а мег цу хана, цо температура лакхъю, йокъал оттаю.

Апрель бутт чакхбоаллаш баьцадаарашти гаьний бешамаштей новкъарле еш дола къулбаседереи къулбаседа-малхбоалереи шийла фо кхача тарлу.

Апрель бетта дохк латта а ди къувкъа а мег.

1870 шера денз баькхача земага диллача Грозне апрель беттара метеорологически рекордаш укх тайпара я:

— эггара лакхагIа температура 33,7 градус йIовхал хиннай 1970 шера 13 апреле,

— эггара лохагIа температура 8,3 градус шелал хиннай 1911 шера 1 апреле,

— эггара дукхагIа 55 мм осадкаш хиннай 1938 шера,

— эггара кIезигагIа 4 мм осадкаш хиннай 1950 шера апреле (норма 32 мм йолча).

Мишта хургба 1987 шера апрель?

СССР Гидрометцентро бехча хоамех, Малхбоален Предкавказье гIолла юкъера бетта температура хила тарлу, дукхача шерашка юкъера лаьрхIача хиннар санна, 8—12 градус йIовхал. ХIаьта кIеззига шийлагIа хила мег шоллагIча декадах. Бетта хургйола осадкаш дукхача шерашка хиннараш санна хила тарлу. Дукхача шерашкара осадкаш НГIАССР шаьрача моттигашка 31 — 32 мм я, лоамий йовхашкеи лоамашкеи — 40—53 мм.

А. СЕРДЮКОВА, Грозный, ГМБ йоаккхагIа йола инженер-синоптик.

Дешашца ца аьлча...

В. ГАНИЖЕВА сурт.

ДИКАЧА НАХАХ

КИНОМЕХАНИК

Киноцара безам бера хана денз хьабоагIаш ба Королев Владимира. ЗIамига волаш каст-кастта чухьожар из героьдерча ах хьайийлла латтача киноаппаратни наIара.

— Зала чу хIана водац хьо? — хьаттар цунга цкъа киномеханика.

— Кинотехникага хьажа безам бар са, — аьнна жоп далар эхь а хийтта, велавеннача Володяс.

— ТIаккха чувала хIаьта, — безаме чувийхар из киномеханика, — Киномеханик хила безам ба хьа?

— Ба! Геттара а чIоагIа...

— Болче, цхьа хIама ха деза хьона: кинотехникаца гIулакх доагIа саг, цкъа-дале, тIехдика дешаши, шоззлагI-дале, дисциплина йолаши хила везилга. ХIаьта Ia мишта деш?

— Кхоъаш йоацаш, «4» е «5» мара кхы эсалагIа оценка яккхац.

— ТIаккха-м аз сай ученикалла хьаэц хьо.

— Школа йистеяьккхачул тIехьагIа Володя киномеханикий дешар а дийша квалифицированни болхло хилар...

В. Королев балха веначул тIехьагIа Ленина цIерагIча культура ЦIагIа холуш хувцаелар кино хьркхара дикал, нах дукхагIа кино аха баьлар, чIоагIъелар дисциплина. Цкъа ший коллективи зрителаши цхьана хьагул а баь, царца дагаваьлар из. ВIашагIъеллар кино гIулакха общественни Совет, вIаштIехьъяьккхар реклама а фильманея зрителаи юкъера бувзам а. ХIанз зрителий заявкашка хьежжа дар царна дIахьокха хьакхухьа фильмаш. Дукха болх бора Владимира ший аудиторе эстетически хьашташ Iомадеши уж айдеши ,дувцар кердача фильмаех лаьца. АргIанара сеанс чакхъяьлча чубаха сиха хилацар нах, хIана аьлча, массава а ховш вар тIехьа тIайоагIача хана хургдолча картинацара цхьайола фрагменташ хIанз хьахьокхаргйолга. Ший профессеца безам баха хиларо, наха ма хулла дукхагIа дика хетар де гIертаро новкъостал дора цунна духьалъувтта халонаш эшае.

Цу хана денз дIаихад дукха шераш. Кхы тайпа да балха хьалаш, хувцаеннай кинотехника, шеръеннай коллектив. ХIанз укхаза болх беш ва виъ киномеханик. ХIаьта, Владимир Викторович ше инженера декхараш кхоачашдеш ва. Цунца цхьана болх тIакхийттаб В. Королева. Культура ЦIагIа тIахан латташ йола кинотехника чоалхане я. Цунга лерттIа болх байтара эш опыти кIоаргга знанеши. Бакъда, из сеца латташ моттиг нийслац, хIана аьлча эшшача новкъостал де кийчча а волаш уллув ва Владимир Викторович. Цунах кагирхой дикагIвола хьехамча лоархI. Ше болх беча юкъа В. Королева кийчваьв барайтта киномеханик. Уж берригаш а толаме къахьегаш ба культура дегIайоалаеча дакъе. Царех шиъ, Э. Бегяни В. Петрови Ленина цIерагIча культура ЦIагIа болх беш ва.

— Зрителашта лерттIа салоIам хургбола хьалаш вIаштIехьдаха дезараш тхо да,— яхаш дувц В. Королева. — Тха керттера декхар да фунагIа нийслой а сабаре, эзделца хилар. Бакъдар дийцача тIеххьарча хана гIулакхаш ма хетта дика лелац.

ТIаккха кулга пIелгашца дагар а деш хьадувц болх тIехьашка тетташ долча объективнии субъективнии бахьанех, телевиденес шоашта еча конкуренцех.

Хьаьнала къахьегар, нахаца Iинмерза, эхь-эздел долаш хилар — цу оамалаша сий даьккхад В. Королева ший коллектива юкъе. Из лоархIаш хилара тешал деш йола белгало я тIеххьарча шерашка массаза а Владимир Викторович профсоюзни комитета, халкъа тIахьожама комитета член хоржилга. Из ва СССР кинематографе отличник. Цунна тийннай профсоюза ЦК, обкома сийлен грамоташ, юбилейни медаль, «НГIАССР культура заслуженни болхло» яха цIи.

Я. ЦУЕВ, тха штате воаца корр.

Майра къамаьл

ЧIоагIа наб тIагIертаяр президиуме вагIача Бек-Хана. Хала дар йIайхача зале шин сахьата пайда боацача докладашка ладувгIа. Цхьатарра дар массане дувцар. «План кхоачашъяр... болхлой коллектив..., администраци... вай директор...».

Царга ладувгIаш саг вацар зале. Корта чу а белла, книжка дешаш ягIар школа хьехархо Малика Лорсановна, цунна уллув зIамигача шахматех ловзаш багIар зоотехник Хьамиди шофер Мухтари. «Хр-р» делла вагIар Бек-Хана уствоша Мухьмад-Сали. Кхыбараш а шо-шоай гIулакхаш деш бар.

Чакхъяьлар аргIан доклад. Мело тIоараш техар зале багIачар, хьалгIеттар собране дIахьош вола парторг.

— Малав дош ала безам бар?

Дукхача собранешка хиннa саг вар парторг, дика ховра цунна «со ва!» аьнна цхьаккха йистхургвоацилга.

ЦIабхха цун уйла юкъагIйоаккх Бек-Хана:

— Аз ала мегаргдий?

— Дош лу, вай кулгалхочунна, — оал парторго, ше тIоараш а тохаш.

— Доккха хIама да ер-м! — оал Бек-Хана трибуна йолча ше кхаьчача. — Даьра да-кх, доккха хIама-м! Эхь дeций, эхь, чIоагIлу Бек-Хана оаз, — лоп санна вола къонах хьал а этте, берий паьшк лекхаш ха йоаеш латташ хилча. Кхы де хIама доацаш дисад вай? Кхы дувца хIама дац вай? ХIанз вай фу дергда хой шоана?— оал Бек-Хана цIимхара массанена-бIара а хьеже — укх трибуна тIа аравоалар вий — из бокъонца маIача наьха къамаьл де мара ара ма валалаш Зовза къамаьл эшаш дац цхьаннена а. Вай дай а, даь-дай а хиннабац эсала хабараш деш, вай а бокъо яц уж де.

Йовлакхаца хьоцар дIа а даьккха, цIаькха массанена кIирвенна бIара а хьежа, ший моттиге Iохайра Бек-Хан.

Боккха сатем эттар зале. ЦIаьхха, нах оагаболийташ, Iодежар Мадина Лорсановнай бе даьлла книжка. Шахматех лелаеш йола говр хьалъайяьчча висар зоотехник Хьамид. Цецбаьннабар зале багIараш. ЦIаккха хезадацар царна цу тайпара къамаьл собране деш. ВIаши бIарахьежаш багIар нах, массане бIаргашка латтар: фу де деза хIанз?», — яха хаттар.

— Малав йистхила безам болаш? — аьлар кIеззига са метта денача парторго.

— Со ва, — аьнна хьалгIеттар совхоза жа леладеш вола воккха саг Мовсар.

Бек-Хан залагахьа хьежача, тхьовра хинначоа вIалла тара дацар сурт. ДIадаьннадар книжкаш, шахматаш, йицъеннаяр наб. Цхьа Мухьмад-Сали (Бек-Хана уствоша) сомаваланза вар, нагахьа хьахозар цо мерех «хр-р», яхаш.

Трибуна тIа ваьлар Мовсар. ДIа-юха а хьежа, Бек-Хана пIелг тIахьекхар цо.

— Цо са дай хьоабаь бецаре сайга гIолла вагIар со. ХIанз-м ца аьлча варгвац. Са дай майра къамаьл дезаш хиннаб. Со хIанзалца иштта хиннавац, хIана аьлча, со пенсе ваха веза дукха ха я. Сога болх байтар

ДУВЦАР

а со лелавер а ер ва. юха а Бек-Хана пIелг тIахьокх Мовсара. Лелавац со везаши, сох бехк хеташи. «Iа сона— аз хьона». яхаш лелаву-кх. ДагайоагIий шоана укхан йоI институте деша яьгIа ха. Са жена-м дика дагайоагIа из зама. Каст-кастта бодар машина багажника чу дикагIа бола устагIа. «Мича буг ер», — хьаттача «экзамен дIаяла буг», аьле велалора укхан шофер. Сона-м хац цар экзаменаш дIаелар е яланзар, бакъда, юха-м кхачанзар царех цхьаккха а. ХIанз-м институт чакхъяьккха довла ха ма яр цар. Укхан йоI цIакхаьча-м дукха ха я. Ер дувца безам болаш вацар со, бакъда, майра къамаьл эш укхо аьлча, Мовсара цIаькха а пIелг тIахьекхар Бек-Хана, дагадехар сона се лоамаро волга. Иштта да-кх аз дергдола майра къамаьл. Трибуна тIара Iоваьлар Мовсар.

Ший моттиг йолча дIакхаьчача: «Теперь массе хана такой будит разговор» — аьлар. Зале багIараш белабелар.

Кулг айдир завсклада Адалбика. «Айса хьоайир-кх ер тараканаш», — дехкеваьлар кхохкавенна вагIа Бек-Хан.

— Ва нах, са кхо класс мара образовани яц, из шоана массанена ховш да, тIаккха сох завсклад мишта хиннав ховш дий шо? Дац! Майра къамаьл де дезаш хилча аз дIадувцаргда.

— Къамаьл де волавелар Адалбик.

— Са да вахача кашора, укх шин кулгаца цу вагIача Бек-Хана хIанзарча ахчан пхи бIаь тума дIа ма деннад аз, ер болх цо сога хьалуча хана. Дукха ха йоацаш набахтара цIавенав Мухриев Исмаiала воI Саварбик. Са моттиг хоза хеташ лелаш ва из Бек-Хана го боахаш. Цо нагахьа санна итт бIаь тума лой со лолларгволга бакъда, шоана. Са да вахача кашора лоо-лларгва-кх цхьа минута уйла ца еш-м.

Зале айденача кулгашта юкъе ший уствеший кулг дий хьожаш вар Бек-Хан. Деррига гIулакх харц даьниллга кхетадора цо, бакъда, акхар дувцар-м иштта кхераме дацар.

— Шийна ховчох иттлагIа дакъа Мухьмад-Сале хьаоале, укх залера милице дIавугаргва-кх со, — цIаьхха хьоцар хьатIатехар Бек-Хана. БIарг баккхацар цо наха мIишкаш еттаще тхьайса уллача Мухьмад-Салена тIера.

ХIанз трибуна тIа латтар зоотехник Хьамид. Сов сихвенна ший бе йоала шахматех ледаю говр Iойилла а кхензар цун. Из говр а лестаеш дора къамаьл.

— Сох зоотехник ваьв техникум ма яьккхе, — сихвенна дувцар Хьамида. — Вай юрта-м институташ яьха нах а ба, болх кора ца боагIаш лелаш. Бакъда, Бек-Хана веший йоI йоалаяь со цаI мара вац. Фу «майра къамаьл» де йиш йолаш ва со, наха нийса бIарахьажа эхь хеташ лелаш хилча. Укх юртара дIаваххал саготденнад са.

— Хьа да воаллалва хьакхийца, — аьлар ший дагахьа Бек-Хана.—Хьажал, цу жIале кIазо дувцар фуд. Аз-м тхьай йиIнгах къахийтта саг ваьвар цох.

Бек-Хан залагахьа хьежача са дIалаьцар цун. Тхьовра хоза наб еш хинна Мухьмад-Сали, хIанз шийна уллув ягIача кхалсага дувцача къамаьлага ладувгIаш вагIар. ЦIаьхха цIаста санна, цIийелар Бек-Хана уствеший юхь.

— Аз ала мегаргдий? — кулг айдир цо.

Уранккхар Бек-Хан, техар истола тIа бий. — Мегаргдац! Мегаргдац!

...Ше техача цIогIах соманккхар Бек-Хан. Хила еззача тайпара йодар собрани. Шо-шоай гIулакхаш деш бар зале багIараш. «Мегаргдац!» аьнна йистхиннача кулгалхочунгахьа цхьан юкъа хьабийрзар зале а, президиуме а багIараш. Докладчик а кхеравенна хьахьежар. ТIаккха дIахо дIаяхар собрани.

Бакъда, Мухьмад-Сали кхеташ вацар ше сента бехке ва, хIана эгабу Бек-Хана цунга пIелг?

Ж. МОВЛЯР.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТДИ

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомалу курсаш. 8.40 Берий гитаристий кружок. 10.00. Тенакий театр. 14. 00. Барзкъаш дахарен тегарен курсаш. 14.00. Массовикий — затейникий кружок. 15.00. Нохчий мотт Iомабара курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. ПОГНОС, ЧИУС кагирхоша салоIа сайре 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскайи цIерагIа ДК. Авиамоделироване кружок. 11.00. Барзкъаш дахарен тегарен кружок. 13.00. «Лаьттан тIа гражданин хила» яха университет». «Ложное товарищество» яха лекци. 16.00. «Патриот» яха клуб. 18.00. «УнахцIено лораяра» клуб. 19.00. Кагирхоша салоIа сайре.

С. М. Кирова цIерагIа культура Дворец. 17.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 9.00. «Лидер» яха спортклуб. 10.00. Машинкаца йийза хIамаш е Iомалуш йола курсаш. 16.00. Боксах йола яхьаш. 18.00. Спортивни гимнастика. 18.00. «Радуга» яха халкъа халхара коллектив. 18.00. Академически хор. 18.00. «Венгри фашизмах мукъаяккхар» яха тематически кинопоказ.

Просвещене болхлой ЦIа. 9.00 Рукодельницы» яха клуб. 16.00. «Эрсий романс» яха лекци - концерт.

«Красный молот» завода культура Дворец. 9.00. ХьоашалгIа бех бальни халхара берий кружоко. 14.00. Iарбий мотт Iомабу оаха. 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа культура Дворец 14.00. «Къона пожарник» яха киноклуб. 18.00. Вокально - инструментальни ансамбла концерт.

Оргтехника объедненe культура Дворец. 14.00 «Наьна-Даьхен сий дергда вай иллецeи стихацен» яха утренник. 14.00. Берий хореографически студи. 16.00. Игротека. 17.00. Халхара группа 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. Гитаристий кружок. 14.00. ХIанзарча бальни халхара берий коллектив. 15.00. Макраме курсаш 17.00. «Радуга» яха эстрадни халхара коллектив.

КIИРАНДИ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец 8.30 Машинкаца йийза хIамаш е Iомалуш йола курсаш. 10.00. СалоIача ден клуб. 10.00. «Улыбка» яха халкъа ансамбла халхар. 10.00. Джазови студи. 10.00. Радиотехнически кружок. 11.00. «Фаьлгийи приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 12.00. Бальнии дискохалхарен школа. 13.00. Оперни студи. 13.00. «Меридиан» яхача халкъа ансамбла халхар. 14.00. «Искра» яха кхелетарий клуб. 14.00. Барзкъаш дахен теген Iомалуш йола курсаш. 18.00. «Труд» яхача общества спортсмений хьокхамий выступленеш. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскайи цIерагIа культура Дворец. 9.00. Авиамоделироване кружок. 11.00 «Къона ленинец» яха кинотеатр. «УльяновгIар дезала юкъе» яха беседа. 16.00 «Белама гонахьа» яха салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа культура Дворец 12.00. КВН. 13.00. «УнахцIено лораяра» клуб. 17.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 9.00. «КIай ладья». яха шахматни клуб. 10.00. «ВЛКСМ XX съезда накъа долхаш». 10.30. «Нийсархо» яха салоIача ден клуб. 12.00. «Хургдолчун никъ лехаш». А. И. Герцена вахарах. 18.00. Ритмически гимнастика. 18.00. Геолога денна хетаяь тематически кинопоказ. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Просвещене болхлой ЦIа. 10.00. Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара хетадаь берий коллективай художественни самодеятельностага хьажар. 12.00. «Малхалг» яха хореографически студи. 14.00. Ритмически гимнастика. 15.00. Къамий халхара ансамбль.

Красный молот завода культура Дворец. 9.00. Тхо Iомалу барзкъаш дахен теген. 10.00. Бальни халхара берий кружоно хьоашалгIа бех.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

7.30 — «Ха».
7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.00 — ДIалохх баяниста Никиточкина. Хабаровскера передача.
8.25 — «ХIана, сендухьа». Берашта йола передача.
8.55 — «Семнадцать мгновений весны». Телевизионни художественни фильм. 12-гIа сери.
10.00 — «Алкоголи бераши». «Исцеление» яха малар мелarах доаллача зенах дола Iилма-довзийтара фильмаш.
10.30 — «Массанена а хIарана а».
11.00 — «Дай-ноаной ди — шоатта».
12.30 — Сийлахьча Октябра юбилейга. «Историн доврдоаца мугIараш». «Саг киноаппаратаца». Документальни фильм.
13.30 — «ДоттагIле». Телевизионни журнал.
14.20 — Илли оал, халхаювл къонал.
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Сага институт». Киевера передача.
15.50 — Венгре къаман цIейга — кортамукъа денга. Венгерски Халкъа Республика телевидене программа.
16.45 — «Деревенские повести». «Семейное дело». Телевизионни документальни фильма премьера.
17.35 — «Кхерах даь зиза». Мультипликационни фильм.
18.00 — «9-гIа студи».
19.20 — Ф. Шопена этюдаш кхоачашду Л. Тимофеева (фортепиано).
19.40 — «Кинон хьажархой».
21.00 — «Ха».
21.40 — Шоаттден сайрийна. КВН-87.
23.10 — Информационно-музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйранара гимнастика».
8.15 — «Когда цветет королева ночи». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.35 — Ритмически гимнастика.
9.05 — Ростовски студе телевидене программа.
10.05 — «Iуйранара почта».
10.35 — «Стадион массанена а».
11.20 — А. Васильева хоровой произведенеш.
11.50 — Телевизионни театра хьех. «Человек со стороны». Фильм-спектакль.
13.40 — Дунен художественни культура. М. Шолохов.
14.40 — «Саги закони».
15.10 — «Сакъердаме стархаш».
15.55 — «И жизнь, и слезы, и любовь». Субтитраща художественни фильм.
17.40 — «Сионизм. Къамаьла дIахододар». Документальни фильм.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
18.15 — Кхоана — геолога ди.
18.30 — Венгре къаман цIейга — кортамукъаллара денга.
18.40 — «Шун дехарех». Концерт (нохчий меттала).
19.10 — «Боббисокс» яхача ансамбла выступлени.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Гадкий утенок». Мультипликационни фильм. 1-гIа дакъа.
20.15 — «УнахцIено».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Сорока - воровка». Художественни фильм.
23.00 — «Кердадараш».

5 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
8.05 — Документальни фильмаш: «Охрана геологической среды и решения», «Разведка Южно-Якутского угольного бассейна».
8.25 — Кхерамзлен болама тIехьа.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!»
11.00 — «Iуйранара почта».
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — Венгре Пачхаьалкхен халхара ансамбла выступлени.
15.35 — «Яздархочун дош». А. Адамовича выступлени.
15.50 — Киноафиша.
16.35 — «Кердадараш».
16.40 — Фаьлг болча хьоашалгIа. «Эггара низ болашагIа вар». Художественни фильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Али-Баба и сорок разбойников». Мультипликационни фильм.
19.15 — «Ленинград — Сиэтл: шу даьнначул тIехьагIа». ДIахьор — Ф. Донахью (США), В. Познер (СССР).
20.10 — VIII Ерригсоюзни эстрада артистий конкурса лауреатий концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — Концерта дIахододар.
22.30 — «Футбольни обозрени».
23.15 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта!»
8.15 — «Сорока-воровка». Художественни фильм.
9.35 — «Эрсий къамаьл».
10.05 — С. В. Рахманинова музыка ди. Композитора вахарен кхолламеи оагIонаш.
11.05 — Iилма-довзийтара фильмаш: «Из тамашийна «Куросио», «Къайленех дизза дуне».
11.45 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Къаман театрий фестиваль. Н. Асанбаев. — «Красный паша». Гафуре цIерагIча Башкирски академически драмтеатра фильм-спектакль.
14.15 — С. В. Рахманинова романсаш кхоачашъю СССР халкъа артисткас Н. Архиповас.
14.30 — «Дош дех аз». г. Балашихерча комсомольцашцеи кагирхошцеи вIашагIкхетар.
15.25 — С. В. Рахманинов— Паганине темах рапсодеш.
15.55 — Мультипликационни фильмаш.
16.25 — С. В. Рахманинов — 2-гIа симфони.
17.20 — «Хьайбай дунен тIа».
18.15 — С. В. Рахманинова произведенешта юкъера концерт.
19.30 — Волейбол. СССР чемпионат. Кхалнах. ЦСКА — «Уралочка». Минскера передача.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Гадкий утенок». Мультипликационни фильм. 2-гIа дакъа.
20.15 — Гандбол: игф кубок. МаIанах. Ахфинал. «Гранитас» (Каунас) — «Гуммерсбах» (ФРГ). Кубок ярий кубок. МаIанах. Ахфинал. «Слован» (Югослави) — ЦСКА. Югославере передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Еза. Хьеж. Лена». Художественни фильм.

6 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Футбольни обозрени.
8.50 — «Карпатера хьасташ». Фильм-концерта премьера.
9.30 — С. Михалкова турпалаш экрана тIа. «Аьннар ца ду цIей». Мультфильм.
10.20 — «Кердадараш».
16.00, 17.20 — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.45 — «Дошо шайба» клуба призах. Къонача хоккеистий тIеххьарча турнирах.
17.25 — «Эфиопи тахан». Киноочерк.
17.40 — П. И. Чайковски «Франческа да Римини» яха симфонически фантази. Кхоачашъер СССР Пачхаьалкхен академически симфонически оркестр. Дирижер — РСФСР халкъа артист В. Овчинников.
18.05 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин — «От разрушения векового уклада к творчеству нового».
18.35 — «Филя». Мультфильма премьера.
18.45, 22.55 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Сенна еза доахала цIераш».
19.30 — «Кердадараш».
19.40 — А. М. Горьке «На дне» яха пьеса. СССР Горьке цIерагIча московски Художественни академически театра фильм-спектакль.
21.00 — «Ха».
21.40 — «На дне» фильм-спектакла дIахододар.
23.10 — «Лаьттан из са...». А. С. Пушкина дIаяздаь халкъа иллеш.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйранара гимнастика».
8.15 — «Летящая в грозу». Разведчица Татьяна Бауэра деналах документальни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Н. В. Гоголь. «Мертвые души». 8-гIа класс.
9.05 — Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Информатикаи вычислительни техникаи лардаш.
10.35, 11.40 — Ашараш. 5-гIа класс.
11.05 — «Сапропель стучится в дверь...». «Iилмеи вахари» яхача циклацара.
12.10 — «Веза. Хьеж. Лена». Художественни фильм.
13.25 — Яздархо ваьча дийнахьа денз 175 шу дузаш. Телевизионни театр. А. И. Герцен. «Былое и думы». 1-гIа дакъа. «Берал». 2-гIа дакъа — — «Университет».
14.40 — «Юртара сахьат».
15.40 — Кердадараш».
17.30 — Пермски камерни хор йолча хьоашалгIа.
18.15 — «Альманах кинопутешествий».
18.35 — Сийлахь Октябри вай мохки. Коллективизацен тIехьа къовсам лоаттабар (нохчий меттала).
18.45 — «Афганистана кагирхой». Документальни фильм.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.20 — «Нийсархо».
19.50 — Фильм-реклама.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Эггара хьамсардар».
20.15 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
21.00 — «Ха».
21.40 — Хьажархой дехарца. Фантазе цIей. «Нина Риччи». яхача французски фирма «Модан театр».
22.40 — «Кердадараш».

РАДИО

4 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 8.45 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — «Обществои закони». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 — 10.45 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — «Хургдолчунга догдоахилга».
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — 13.15 — «Бригадни подряд — балха тIа» (гIалгIай меттала).
15.15 — 16.00 — «Сихдара наькъаш».
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

УКВ

19.00 — «СалаIара минуташ». Музыкально - литературни композици.
19.20 — «ЗАМА» яхача ансамбла концерт.

5 АПРЕЛЬ

ГЕОЛОГА ДИ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Хоамаш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20—12.00—Геолога Денна хетаяь музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Сага сий къахьегамца». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона тIехье».
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

УКВ

19.00 — Сакъердаме иллеш.
19.41 — Илли оал Даудов Рамзана.

6 АПРЕЛЬ

6.40 — «ЦIе байранх лелаеча коллективе». «Джалка» совхозера передача (гIалгIай меттала).
6.50 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа.
8.21 — «Саг, автомобиль, никъ» (гIалгIай меттала).
8.31 — 9.00 — Iуйранара концерт.
9.15 —«Бехктохкама дефицит» (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога язду». Каьхатий обзор (нохчий меттала).
9.45 — 10.00 — Бокхийчарна берех лаьца! «Педагогика— даьшта-ноаношта». Беседа (нохчий меттала).
15.15 — 15.45 — «Кагирхойи хаи» (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Микрофона хьалхашка я Нохч-ГIалгIай радиои телевиденеи инструментальни ансамбли цун солисташи.
16.15 — «Дайна тума». А. Ведзижева сакъердаме дувцар. (гIалгIай меттала).
16.40 — 17.00 — «Закон, коллектив, личность». Радиожурнал.
18.00 — «Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Реклама.

УКВ

19.00 — Къонача иллиалархой концерт.
19.45 — Халхара ашараш.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи ерен, шоаттеи деношка

СФ05118. «Грозненски рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1350.